

Temel Dini Bilgiler Dersi (İslam I, İslam II) Öğretim Programına Yönelik Öğretmen Görüşleri*

Asiye BEYKOZ | orcid.org/0009-0000-2142-9680 | <mailto:https://orcid.org/0009-0000-2142-9680>

T.C. Millî Eğitim Bakanlığı, İstanbul, Türkiye

ROR ID: <https://ror.org/00jga9g46>

Süleyman GÜMRÜKÇÜOĞLU | orcid.org/0000-0001-5875-767X |
<mailto:suleyman.gumrukcuoglu@marmara.edu.tr>

Doç. Dr. Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, Din Eğitimi
Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye

ROR ID: <https://ror.org/02kswqa67>

Öz

Din eğitimi, insan varlığının tüm yönleriyle ilgilenir. İnsanı kendi bakış açısından değerlendirecek, onun hayattaki konumunu ve ilişkilerini inceler. Ülkemizde din eğitimi, tarihi süreç içerisinde çeşitli dönemlerden geçerek günümüze gelmiştir. Din eğitimi ve öğretimi alanında en önemli değişiklikler 2012 yılında yapılmış ve zorunlu Din Kültürü ve Ahlak Dersine ek olarak "Kur'an-ı Kerim", "Peygamberimizin Hayatı" ve "Temel Dini Bilgiler" gibi seçmeli dersler programa eklenmiştir. Araştırmamızın konusu olan Temel Dini Bilgiler dersi, düz ortaokullarda 5, 6, 7 ve 8. sınıflarda seçmeli olarak sunulurken, farklı sınıf düzeylerinde toplamda 2 kez okutulmaktadır. İmam hatip ortaokullarında ise zorunlu bir ders olarak 6. ve 7. sınıflarda haftada bir saat olarak okutulmaktadır. Bu çalışma, Türkiye'deki din eğitiminin tarihsel süreçte geçirdiği değişiklikleri ele alarak, 2012'de uygulamaya konulan ve 2017'de güncellenen Temel Dini Bilgiler (İslam I, İslam II) ders müfredatının, öğretmenlerin görüşlerine dayalı kapsamlı bir değerlendirmesini yapmayı amaçlamaktadır. Araştırma, TDB dersinin hedeflerini, içeriğini, eğitim-öğretim süreçlerini, ölçme-değerlendirme yöntemlerini ve genel özelliklerini incelemeye odaklanmıştır. Özellikle, programda yapılan değişikliklerin yeterliliği, yeni müfredatın öğretmen ve öğrenciler üzerindeki etkileri, ünite ve kazanımların öğrenci seviyelerine uygunluğu gibi konular, araştırmanın ana odak noktalarını oluşturmaktadır. Çalışmanın amacı, öğretmenlerin deneyimlerine dayalı olarak müfredatın hedef, içerik, öğrenme-öğretme durumu ve ölçme-değerlendirme gibi alanlarda etkinliğini ve işlevselliğini incelemektir. Araştırma, tarama modeli kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın ana problem ve alt problemleri belirlenmiş ve bu problemlere yönelik hipotezlerin geçerliliğini sınamak için 48 maddelik bir ölçek geliştirilmiştir. Araştırmanın evrenini İstanbul'daki imam hatip ortaokulları ve ortaokullarda görev yapan öğretmenler oluştururken, örneklem, rastgele ve kartopu örnekleme yöntemiyle belirlenmiş 235 öğretmenden oluşmaktadır. Katılımcıların demografik özellikleri, cinsiyet dağılımları, mezun oldukları fakülteler ve görev yaptıkları okullar gibi çeşitli veriler, çalışmanın

bulgularının analizinde kullanılmıştır. Araştırmanın bulguları, TDB ders müfredatının çeşitli yönleriyle ilgili öğretmenlerin görüşlerini ortaya koymuştur. Araştırmaya göre, öğretmenlerin Temel Dinî Bilgiler (İslam 1-2) dersi öğretim programıyla ilgili hedef, içerik, öğrenme-öğretme süreci ve ölçme-değerlendirme gibi temel alanlarda farklı memnuniyet düzeylerinin olduğu gözlemlenmiştir. Genel olarak anket cevaplarına bakıldığında, öğretmenlerin öğretim programına yönelik “orta” düzeyde bir kullanılabilirlik algısına sahip oldukları görülmektedir. Çalışmanın sonucunda elde edilen bulgulara dayalı olarak, TDB dersi öğretim programının daha etkili hale getirilmesi için çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler

Din Eğitimi, Temel Dini Bilgiler, Öğretim Programı, Program Geliştirme, Öğretmen Görüşleri.

Atıf Bilgisi

Be koz, Asiye – Gümrükçüoğlu, Süleyman. “Temel Dini Bilgiler Dersi (İslam I, İslam II) Öğretim Programına Yönelik Öğretmen Görüşleri”. *Kocaeli İlahiyat Dergisi* 8/2 (Aralık 2024), 200-239.

Geliş Tarihi	19.07.2024
Kabul Tarihi	31.10.2024
Yayın Tarihi	29.12.2024
Değerlendirme	İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme
Etik Beyan	* Bu çalışma, Doç. Dr. Süleyman Gümrükçüoğlu danışmanlığında, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde 24.05.2024 tarihinde tamamlanan “Temel Dini Bilgiler Dersi (İslam I, İslam II) Öğretim Programına Yönelik Öğretmen Görüşleri” isimli yüksek lisans tezinden istifadeyle hazırlanmıştır. Yazar Katkı Oranları: Asiye Be koz: %60, Süleyman Gümrükçüoğlu: %40. Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.
Etik Bildirim	kider@kocaeli.edu.tr
Çıkar Çatışması	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
Finansman	Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.
Telif Hakkı & Lisans	Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.
Yayıncı	Kocaeli Üniversitesi

Teacher's Opinions On The Curriculum Of The Basic Religious Knowledge Course (Islam I, Islam II)*

Asiye BEYKOZ | orcid.org/0009-0000-2142-9680 | asiyebeykoz@hotmail.com

T.C. Millî Eğitim Bakanlığı, İstanbul, Türkiye

ROR ID: <https://ror.org/00jga9g46>

Süleyman GÜMRÜKÇÜOĞLU | orcid.org/0000-0001-5875-767X |

suleyman.gumrukcuoglu@marmara.edu.tr

Assoc. Prof., Marmara University, Faculty of Theology, Department of Philosophy and Religious Studies, Division of Religious Education, İstanbul, Türkiye

ROR ID: <https://ror.org/02kswqa67>

Abstract

Religious education deals with all aspects of human existence. Evaluating a person from his own point of view, he examines his position and relationships in life. Religious education in our country has come to the present day through various periods in the historical process. The most important changes in the field of religious education and training were made in October 2012, and in addition to the compulsory Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (Religious Culture and Morality) course, elective courses such as "Kur'an-ı Kerim" (The Noble Qur'an), "Peygamberimizin Hayatı" (The Life of our Prophet) and "Temel Dini Bilgiler" (Basic Religious Knowledge), were added to the program. The "Temel Dini Bilgiler" (Basic Religious Knowledge) course, which is the subject of our research, is 5, 6, 7 and 8 in straight secondary schools. While it is offered as an elective in classes, it is taught a total of 2 times at different grade levels. 6 as a compulsory course in imam hatip secondary schools and 7, it is taught in classes for one hour a week. This study aims to make a comprehensive evaluation of the "Temel Dini Bilgiler İslam I, İslam II" (Basic Religious Knowledge Islam I, Islam II) course curriculum, which was implemented in 2012 and updated in 2017, based on the opinions of teachers, by considering the changes that religious education in Turkey has undergone in the historical process. The research is focused on examining the objectives, content, education and training processes, measurement and evaluation methods and general characteristics of the TDB course. In particular, issues such as the adequacy of the changes made to the program, the effects of the new curriculum on teachers and students, the suitability of units and achievements to student levels constitute the main focuses of the research. The aim of the study is to examine the effectiveness and functionality of the curriculum in areas such as target, content, learning-teaching status and measurement-evaluation based on the experiences of teachers. The research was carried out using the screening model. The main problems and sub-problems of the research have been identified

and a 48-item scale has been developed to test the validity of the hypotheses for these problems. While the universe of the research is composed of teachers working in imam hatip secondary schools and secondary schools in Istanbul, the sample consists of 235 teachers determined randomly and by the snowball sampling method. Various data such as demographic characteristics of the participants, gender distribution, faculties they graduated from and schools they worked at were used in the analysis of the findings of the study. The findings of the research revealed the opinions of teachers about various aspects of the TDB course curriculum. According to the research, it has been observed that teachers have different levels of satisfaction in basic areas such as goals, content, learning-teaching process and measurement-evaluation related to the Temel Dini Bilgiler İslam I, II (Basic Religious Information İslam I-II) course curriculum. In general, when looking at the survey answers, it is seen that teachers have a “medium” level of usability perception towards the curriculum. Based on the findings obtained as a result of the study, various suggestions have been made to make the TDB course curriculum more effective.

Keywords

Religious Education, Basic Religious Knowledge, Curriculum, Curriculum Development, Teacher Opinions.

Citation

Be koz, Asiye – Gümrükçüo ğlu, Süleyman. “Teacher's Opinions On The Curriculum Of The Basic Religious Knowledge Course (Islam I, Islam II)”. *Kocaeli Theology Journal* 8/2 (December 2024), 200-239.

Date of Submission	19.07.2024
Date of Acceptance	31.10.2024
Date of Publication	29.12.2024
Peer-Review	Double anonymized - Two External
Ethical Statement	* This study, Assoc. Dr. It was prepared under the supervision of Süleyman Gümrükçüo ğlu using the master's thesis entitled “Teachers' Opinions on the Basic Religious Studies Course (Islam I, Islam II) Curriculum” completed on 24.05.2024 at the Institute of Social Sciences of Marmara University. Author Contribution Rates: Asiye Beykoz: 60%, Süleyman Gümrükçüo ğlu: 40%. It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.
Plagiarism Checks	Yes - Turnitin
Conflicts of Interest	The author(s) has no conflict of interest to declare.
Complaints	kider@kocaeli.edu.tr
Grant Support	The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research.
Copyright & License	Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0 .
Publisher	Kocaeli University

Giriş

Din eğitimi, akıl ve vahiy arasındaki dengeyi sağlar. İnsanları aklın rehberliğiyle düşünmeye teşvik ederken, aynı zamanda vahiy tarafından aktarılan ilahi gerçekleri anlamalarını sağlar. Bu, dinin insanların bütünsel gelişimine katkıda bulunduğu ve onları hem dünya hem de ahiret hayatında daha bilinçli ve dengeli bir şekilde hareket etmeye teşvik ettiği anlamına gelir.¹

Din eğitimi, insan varlığının tüm yönleriyle ilgilenir. İnsanı kendi bakış açısından değerlendirerek, onun hayattaki konumunu ve ilişkilerini inceler. Bu çerçevede, insanı sadece bireysel olarak değil, aynı zamanda toplumsal ve dini bağlamda da ele alır. Din eğitimi, insanın dinle olan ilişkisini, hayatı nasıl algıladığını ve bu ilişkinin nasıl şekillendiğini araştırır. Dolayısıyla, inanan bir insanın dinle olan ilişkisini ve hayattaki rolünü anlamak, din eğitiminin merkezi sorularından biridir.²

Tarihsel süreç içerisinde ülkemizde din eğitimi çeşitli tartışmaların odağı olmuştur. Cumhuriyet döneminden günümüze kadar, din eğitimi hem örgün hem de yaygın eğitimde birçok değişiklik yaşamış ve sürekli olarak gelişerek günümüze ulaşmıştır. 1982 Anayasası'nın din eğitimi ve din öğretimi üzerinde önemli bir etkisi bulunmaktadır. 12 Eylül 1980 askeri darbesinin ardından yapılan değişikliklerle oluşturulan ve 1982 yılında kabul edilen Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 24. Maddesi doğrultusunda, 1982-1983 öğretim yılı itibariyle ilköğretim 4. sınıftan lise sona kadar "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi" dersi zorunlu olarak okutulmaya başlanmıştır.³ Böylece DKAB dersi, 1982'den itibaren örgün eğitim kurumlarında, ilköğretim 4. sınıftan ortaöğretimin son sınıfına kadar uzun bir süre önemli bir değişiklik olmadan okutulmuştur.⁴

28 Şubat 1997'deki "postmodern darbe" sonucunda Türkiye'deki din eğitimi önemli değişikliklere uğramıştır. Bu süreçte başörtüsü sorunu, kesintisiz zorunlu eğitimin getirilerek imam hatip liselerinin orta bölümünün kapatılması gibi temel sorunlar yaşanmıştır. Bu dönemde din eğitiminde ve öğretiminde sadece Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersleri yer almıştır.

¹ Abdullah Çekin, "Din Ve Eğitiminin Toplumsal Yönü Üzerine Değerlendirmeler", *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi* 2(2), 2013, 36-48.

² Beyza Bilgin, *Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi*, (Ankara: Gün Yayınları, 2007),39

³ Mustafa Öcal, "Cumhuriyet Döneminde Türkiye'de Din Eğitimi Ve Öğretimi". *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7/1 (Ocak, 1998), 263.

⁴ Mehmet Bahçekapılı, *Türkiye'de Din Eğitiminin Dönüşümü (1997-2012)*, (İstanbul: İlke Yayınları, 2012), 191.

Din eğitimi alanında önemli bir gelişme olan 4+4+4 olarak da bilinen düzenleme ile din eğitimi hizmeti veren kurumların çeşitlenmesi sağlanmış ve böylece örgün eğitim programlarına din eğitimi alanında, yeni seçmeli dersler eklenmiştir. Ortaokulların programına isteğe bağlı Kur'an-ı Kerim, Hz. Muhammed'in Hayatı ve Temel Dini Bilgiler dersleri eklenmiştir. Talim ve Terbiye Kurulu'nun 25.06.2012 tarihli ve 69 sayılı kararıyla, ortaokullarda 5, 6, 7 ve 8. sınıflarda haftada iki saat Kur'an-ı Kerim, Hz. Muhammed'in Hayatı ve Temel Dinî Bilgiler derslerinin seçmeli olarak okutulması kararlaştırılmıştır. Bu düzenlemeyle birlikte, söz konusu dersler aynı zamanda liselerin 9, 10, 11 ve 12. sınıflarında haftada iki saatlik seçmeli ders olarak alınabilmektedir. Kur'an-ı Kerim dersi ve Hz. Muhammed'in Hayatı dersi her yıl seçilebilmekte, Temel Dinî Bilgiler dersi ise yalnızca iki yıl seçmeli ders olarak seçilebilmektedir. Bu derslerin dikkat çeken yönlerinden biri, öğretim programlarının modüler bir yapıda tasarlanmış olmasıdır. Bu sayede, öğrenciler 5. sınıftan itibaren bu dersleri düzenli olarak seçebilecekleri gibi, farklı sınıf seviyelerinde de tercih edebilirler. Normal ortaokullarda isteğe bağlı seçmeli ders olarak sunulan din dersleri, imam hatip ortaokullarında zorunlu olarak okutulmaktadır.⁵ Bu gelişmelere bağlı olarak yeni bir eğitim sistemiyle din eğitimi alanında yeni bir süreç başlamıştır.

Yapılan yasal düzenlemeler sonucunda, imam hatip ortaokulları bağımsız okullar olarak yeniden kurulmuş ve eğitim sistemimize entegre edilmiştir. Bu düzenleme, imam hatip ortaokullarının kendi müfredatları ve eğitim programlarıyla faaliyet göstermelerine olanak tanımış, dini eğitim alanındaki çeşitliliği artırmıştır. İmam hatip ortaokullarının yeniden açılışı ile birlikte meslek derslerine ilişkin öğretim programları hazırlanmıştır.⁶ Hazırlanan bu öğretim programlarının işlevselliği, ihtiyaca cevap verebilme durumu, öğrenci düzeyine uygunluğu ve ders saati gibi konular, kısa bir süre içinde çeşitli araştırmaların odak noktası olmuştur.⁷ Bu araştırmalar,⁸ özellikle yeni düzenlemelerin uygulanabilirliği ve etkinliği hakkında önemli veriler sağlamıştır. İlgili araştırmalar,⁹ öğrenci başarısı, ders programlarının kapsamlılığı,¹⁰

⁵ Bahçekapılı, *Türkiye'de Din Eğitimi Dönüşümü* (1997-2012),192.

⁶ Millî Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2012), Ortaokul Temel Dinî Bilgiler Dersi (5-8. Sınıflar) Öğretim Programı [OOTDBÖP], Ankara.

⁷ Bilal Yorulmaz, "Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Seçmeli Kur'anı Kerim, Hz. Muhammed'in Hayatı Ve Temel Dini Bilgiler Derslerine İlişkin Öz Algıları", *Öneri Dergisi*, 11(41), 2014, 301-324.

⁸ Emel Sünter, "Ortaöğretimde Okutulan Seçmeli Din Eğitimi Dersleri Öğretim Programına İlişkin Öğretmen Görüşleri: Bir Durum Çalışması", *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17 (2), 2017, 902-913.

⁹ Ümit Köse, *Ortaokullarda Seçmeli Din Derslerinin Öğrenci Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi*, Gaziantep İli Örneği, (Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018).

öğretmenlerin yeterliliği gibi konuları da değerlendirerek, yapılan düzenlemelerin geniş bir perspektiften değerlendirilmesine olanak tanımaktadır. 2012'de hazırlanan seçmeli derslere yönelik öğretim müfredatı 2017 yılında tekrar güncellenmiş ve 2018'de uygulamaya konulmuştur.¹¹

Öğretim programları, eğitim sistemlerinin temel taşlarından biridir ve bir eğitim pusulası gibi yönlendirici bir rol oynarlar. Öğrencilere ne öğretileceği, nasıl öğretileceği, hangi beceri ve bilgilerin kazanılacağı konusunda rehberlik ederler. Ancak, bu önemine rağmen programlar, günümüzde birçok sorunu da içermektedir. Eğitim alanında her geçen gün yeni uygulamalar ortaya çıkmakta ve eğitime yaklaşımlarda değişiklikler yaşanmaktadır. Bu sebeple, eğitim programlarındaki her yeni değişiklik, bu programların değerlendirilmesini zorunlu kılmaktadır. Programlarla ilgili sorunların belirlenmesinde ve çözümünde öğretmenlerin, özellikle programı uygulayanların görüşlerinin alınması oldukça önemlidir. Eğitim sistemlerinin son yüzyıldaki gelişimi ve küresel eğilimler dikkate alındığında, 21. yüzyılda eğitim sistemlerindeki yeniliklere ilişkin araştırmaların, ilk ve ortaöğretim kurumlarındaki eğitim programlarının yenilenmesi, güncellenmesi, değiştirilmesi ve dolayısıyla milli eğitimin güçlendirilmesine odaklandığı görülmektedir.¹²

Öğrencilere din hakkında genel bilgiler vermenin yanı sıra uygulamalı eksiklerini tamamlamayı da amaçlayan Temel Dini Bilgiler dersi, din eğitiminin yanı sıra din öğretimini de temel alan bir ders olarak görülebilir. Temel Dinî Bilgiler dersi aracılığıyla iman esasları, sünnetler, ibadetler, genel ahlak kuralları, yaratılış, sorumluluklar, haklar ve özgürlükler gibi konularda bilgi verilerek, insanların kendilerine ve topluma karşı olan görevlerini yerine getirmelerine yardımcı olması hedeflenmektedir.¹³

Ortaokullarda seçmeli, imam hatip ortaokullarında zorunlu olarak yer alan Temel Dinî Bilgiler (İslam 1-2) dersi öğretim programı, öğrencilerin 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nda belirtilen "Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları ve Temel İlkeleri" çerçevesinde şu hedefleri amaçlamaktadır:

¹⁰ Mevlüt Kesman, *İmam Hatip Ortaokulu Meslek Dersleri Öğretim Programlarının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018),

¹¹ Millî Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2018), Ortaokul Ve İmam Hatip Ortaokulu Temel Dinî Bilgiler (İslam 1-2) Dersi Öğretim Programı.

¹² Ömer Tutkun, Yasemin Aksoyalp, "21. Yüzyılda Eğitimde Program Geliştirmede Yönelim, Kavram Ve Anlayışlar", *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (19), (2013), 156-169.

¹³ Mehmet Bahçekapılı, *Yeni Eğitim Sisteminde Seçmeli Din Dersleri* (İstanbul: İlke Yayınları, 2013), 256.

- Öğrencilere İslam inançlarını, ibadetlerini ve ahlaki ilkelerini tanıtmak,
- Öğrencilere İslam dininin temizlikle ilgili ölçülerini öğretmek ve anlamalarını sağlamak,
- Öğrencilere ibadetlerin nasıl yerine getirileceği konusunda uygulama becerisi kazandırmak,
- Öğrencilere müminlerin temel özelliklerini tanıtmak,
- Öğrencilere bireysel ve toplumsal ilişkilerde ahlaki ölçülere uyum sağlama bilincini aşılacak.¹⁴

Programların başarısı ve gelecekteki işlevselliği için, hedefler, içerik, öğrenme-öğretme durumları ve ölçme-değerlendirme gibi temel boyutların belirli kriterlere göre ele alınması önemlidir. Bu bağlamda araştırmamızın konusu, Temel Dini Bilgiler öğretim programını öğretmen görüşleri açısından incelemektir.

Bu araştırmada “Temel Dini Bilgiler Dersi (İslam I, II) müfredatına yönelik öğretmen görüşleri nelerdir “ sorusuna cevap aranmıştır.

Bu kapsamda araştırmada katılımcılara yöneltilen sorular şunlardır:

1. Öğretmenlerin, Temel Dini Bilgiler dersi öğretim programının hedefleri hakkında düşünceleri nelerdir?
2. Programın içeriği hakkında ne düşünüyorlar?
3. Öğrenme-öğretme süreçlerine yönelik görüşleri nelerdir?
4. Ölçme ve değerlendirme hakkında ne düşünüyorlar?

1. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, İstanbul'un çeşitli ilçelerinde görev yapan DKAB öğretmenlerinin Temel Dini Bilgiler (İslam I, II) öğretim müfredatına yönelik görüşlerini araştırmak ve öğretim programının hedef, içerik, eğitim-öğretim süreçleri ve ölçme-değerlendirme kısımlarında fark edilen eksiklikleri ve sorunları belirlemektir. Bu şekilde öğretim programına yönelik problemleri ortaya çıkararak başta programı tasarlayan, uygulayan olmak üzere diğer bütün paydaşlarına önerilerde bulunmak, program geliştirme çalışmalarına katkı sunmak amaçlanmaktadır.

¹⁴ İTDBÖP, 2018: 8.

2. Araştırmanın Yöntemi

Öğretmenlerin Temel Dini Bilgiler (İslam I, II) öğretim programına ilişkin görüşlerini belirlemeyi amaçlayan bu çalışmada, tarama modeli kullanılmıştır. Sosyal bilimler araştırmalarında yaygın olarak kullanılan tarama modelleri büyük gruplarla çalışma olanağı sağlamaktadır.¹⁵

3. Araştırmanın Evreni Ve Örneklemi

Araştırmanın evreni İstanbul'da, imam hatip ortaokullarında ve ortaokullarda görev yapan ve Temel Dini Bilgiler dersine giren öğretmenlerdir. Araştırmanın örnekleme rastgele ve kartopu örnekleme yoluyla belirlenmiştir. Araştırmaya gönüllü olarak N=235 öğretmen katılmıştır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin %74.9'u kadın (n=176), %25.1'i erkek (n=59) öğretmenlerdir. Katılım sağlayanların %43.4'ü DKAB Öğretmenliği mezunu (n=102) %56.6'sı İlahiyat Fakültesi mezunu (n=133) öğretmenlerdir. Öğretmenlerin %19.1'i ortaokullarda (n=45), %80.9'u imam hatip ortaokullarında (n=190) çalışmaktadırlar. Öğretmenlerin görev yaptıkları ilçelere göre frekans dağılımları ve yüzdeleri Tablo 1'de sunulmaktadır.

İlçe	N	%	İlçe	N	%
Arnavutköy	19	8.1	Kadıköy	13	5.5
Ataşehir	15	6.4	Kağıthane	10	4.3
Bahçelievler	6	2.6	Kartal	2	.9
Bakırköy	5	2.1	Maltepe	1	.4
Başakşehir	12	5.1	Pendik	3	1.3
Beşiktaş	3	1.3	Sancaktepe	10	4.3
Beykoz	5	2.1	Sarıyer	10	4.3
Çatalca	1	.4	Sultanbeyli	18	7.7
Çekmeköy	14	6.0	Sultangazi	14	6.0
Eyüp	6	2.6	Ümraniye	10	4.3
Fatih	11	4.7	Üsküdar	26	11.1
Güngören	4	1.7	Zeytinburnu	17	7.2

Tablo 1. Öğretmenlerin Görev Yaptıkları İlçeler

4. Veri Toplama Araçları

Araştırmada Google Forms uygulaması, daha geniş bir kitleye kolaylıkla ulaşılabilmek amacıyla veri toplamak için kullanılmıştır. Anket formunun içeriği

¹⁵Şener Büyüköztürk, *Deneyisel desenler: Öntest-Sontest, Kontrol Grubu, Desen Ve Veri Analizi* (Ankara: Pegem A Yayıncılık, 2014), 2.

orijinalliğini koruyarak Google Forms'a aktarılmış ve interaktif hale getirilmiştir. Verilerin doğru ve eksiksiz toplandığından emin olmak için gerekli kontroller yapılmıştır. Sonrasında anket bağlantısı, anlaşılır ve açıklayıcı bir metinle birlikte e-posta grupları, sosyal medya ve diğer interaktif platformlarda paylaşarak katılım talepleri alınmıştır.

4.1 Kişisel Bilgi Formu

Bu form araştırmacı tarafından hazırlanmış olup, katılımcılara cinsiyetleri, eğitim düzeyleri, mezun oldukları yükseköğretim programı, çalıştıkları kurum, ortalama sınıf mevcutları, öğretmenlik mesleğinde çalışma süreleri, temel dini bilgiler öğretim programını inceleme düzeyleri hakkında sorular sorulmuştur.

4.2. Temel Dini Bilgiler Dersi (İslam I ve İslam II) Öğretim Programına Yönelik Öğretmen Görüşleri Anketi

Araştırmanın amacına hizmet edecek şekilde hazırlanmış anket formu, katılımcılara uygulanmıştır. Bu anket formu hedefler, içerik, öğrenme-öğretme süreci ve ölçme-değerlendirme olmak üzere dört ana bölümden oluşmaktadır.

Bu araştırmanın örnekleme için anketin iç güvenilirlik katsayısı Cronbach's Alpha değerleri, hedefler alt boyutu için .89 (madde sayısı=10), içerik alt boyutu için .91 (madde sayısı=13), öğretim ve öğrenme alt boyutu için .95 (madde sayısı=18), ölçme ve değerlendirme alt boyutu için .74 (madde sayısı=8) bulunmuştur. Anketin toplam güvenirliliği ise .97 (madde sayısı=48) bulunmuştur.

5. Verilerin Analizi

Araştırmaya öğretmenlerin doldurduğu anket formları, araştırma standartlarına uygunluğu kontrol edilerek incelenmiştir. Bilimsel niteliklere uymayan formlar ayrılmış, uygun olanlar bilgisayar ortamında toplanmıştır. Araştırmada elde edilen veriler, istatistiksel analize, SPSS istatistik programı kullanılarak tabi tutulmuştur. Ancak, verilerin istatistiksel analizine geçilmeden önce, katılımcıların anketten aldıkları puanların normal dağılım gösterip göstermediği, çarpıklık (Skewness) ve basıklık (Kurtosis) değerleri incelenerek detaylı bir değerlendirme yapılmıştır.

Tabachnick ve Fidell (2013)¹⁶; normal dağılım varsayımının karşılanması için çarpıklık ve basıklık değerlerinin ± 1.5 aralığında olmasının uygun olduğunu belirtmişlerdir.

¹⁶ Tabachnick, B. G., ve Fidell, L. S. , Using Multivariate Statistics (6th ed.), Boston, MA: Pearson. 2013.

	N	Puan Aralığı	ORT	SS	Çarpıklık	Basıklık
Hedefler Boyutu	235	13-50	28.40	7.218	.594	-.126
İçerik Boyutu	235	16-65	32.92	8.981	1.133	.990
Öğretme ve Öğrenme Boyutu	235	21-90	47.06	13.684	.919	.006
Ölçme ve Değerlendirme Boyutu	235	11-40	22.68	4.910	.406	.822

Tablo 2. Normal dağılım varsayımının karşılanması

Anketin alt boyutlarından aldıkları puanların çarpıklık ve basıklık değerleri incelendiğinde, normal dağılım varsayımının karşılandığı belirlenmiş ve bu nedenle parametrik istatistiksel analizlerin kullanılmasının uygun olduğu sonucuna varılmıştır. Katılımcıların hedefler boyutundan aldıkları puanların 13-50 aralığında (ort=28.40; ss=7.218), içerik boyutunda aldıkları puanların 16-65 aralığında (ort=32.92; ss=8.981), öğretme ve öğrenme boyutundan aldıkları puanların 21-90 aralığında (ort=47.06; ss=13.684), ölçme ve değerlendirme boyutundan aldıkları puanların 11-40 aralığında (ort=22.68; ss=4.910) olduğu belirlenmiştir.

Katılımcıların kişisel bilgi formunda verdikleri yanıtların frekans dağılımları ve yüzdeleri hesaplanmıştır. TDB Dersi (İslam I ve İslam II) Öğretim Programına Yönelik Öğretmen Görüşleri Anketinde verdikleri yanıtlar, anketin alt boyutları için ayrı ayrı ele alınmıştır ve öğretmenlerin ankette yer alan sorulara verdikleri yanıtların frekans dağılımları, yüzdeleri, ortalama ve standart sapmaları hesaplanmış ayrıca anketin alt boyutlarından aldıkları ortalama puanlar kişisel bilgi formundaki değişkenler açısından karşılaştırılmıştır. Bu gruplar arası karşılaştırma için ise bağımsız örneklem t testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yürütülmüştür.

6. Bulgular ve Yorum

Bu bölümde araştırmanın amaçları doğrultusunda gerçekleştirilen istatistiksel analizlerin sonuçları sunulmuştur. İlk olarak, araştırmanın katılımcıları olan öğretmenlerin sosyodemografik özellikleriyle ilgili bulgulara yer verilmiştir. İkinci olarak öğretmenlerin “Temel Dini Bilgiler Dersi (İslam I ve İslam II) Öğretim Programına Yönelik Öğretmen Görüşleri” anketinde verdikleri yanıtlara ilişkin bulgular her alt boyut için ayrı olacak şekilde verilmiştir. Üçüncü olarak, öğretmenlerin sosyo-demografik özelliklere göre anketin her bir alt boyutundaki ortalama puanlarını karşılaştırmak için bağımsız örneklem t-testi ve tek yönlü varyans analizi sonuçları sunulmaktadır.

6.1. Öğretmenlerin Sosyodemografik Özellikleri

Tablo 3'te öğretmenlerin kişisel ve mesleki özelliklerine ilişkin frekans dağılımları ile yüzdeleri bulunmaktadır.

Değişken	Değişken Kategorisi	N	%
Cinsiyet	Kadın	176	74.9
	Erkek	59	25.1
Eğitim Düzeyi	Lisans	191	81.3
	Yüksek Lisans	44	18.7
Mezun Olunan Program	DKAB Öğretmenliği	102	43.4
	İlahiyat Fakültesi	133	56.6
Çalışılan Kurum	Ortaokul	45	19.1
	İmam Hatip Ortaokulu	190	80.9
Sınıf Mevcudu	10-20 öğrenci	4	1.7
	20-30 öğrenci	174	74.0
	30-40 öğrenci	55	23.4
	40+ öğrenci	2	.9
Öğretmen Olarak Çalışma Süresi	0-5 yıl	14	6.0
	5-10 yıl	63	26.8
	10-20 yıl	158	67.2

Tablo 3. Öğretmenlerin Sosyodemografik Özellikleri

Araştırmaya katılan öğretmenlerin sosyodemografik özelliklerine bakıldığında, 235 öğretmenden oluşan katılımcı grubun %74,9'unun kadın ve %25,1'inin erkek olduğu tespit edilmiştir. Tablo 1'deki verilere göre, kadın öğretmenlerin erkek öğretmenlere oranla araştırmaya daha yoğun katılım gösterdiği anlaşılmaktadır.

Tablo 3 incelendiğinde katılımcıların %81,3'ünün lisans, %18,7'sinin yüksek lisans düzeyinde eğitiminin olduğu, %43,4'ünün Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği, %56.6'sının İlahiyat Fakültesi mezunu olduğu, %19.1'inin ortaokullarda, %80.9'unun İmam Hatip Ortaokullarında görev yaptığı, %1.7'sinin eğitim verdiği öğrenci sayısının 10-20 arasında, %74'ünün 20-30 arasında, %23.4'ünün 30-40 arasında ve %0.9'unun 40'tan fazla olduğu, öğretmenlerin %6'sının 0-5 yıldır, %26.8'inin 5-10 yıldır, %67.2'sinin 10-20 yıldır öğretmen olarak görev yaptığı belirlenmiştir.

6.2. Öğretmenlerin Temel Dini Bilgiler (İslam I ve İslam II) Öğretim Programını İnceleme Düzeyleri

Tablo 4'de öğretmenlerin TDB (İslam I ve İslam II) öğretim programını inceleme düzeyine göre frekans dağılımları ve yüzdeleri verilmiştir.

Temel Dini Bilgiler (İslam I ve İslam II) öğretim programını inceleme düzeyi	N	%
Ana hatları ile göz attım	90	38.3
Yalnızca girdiğim sınıf düzeyini inceledim	132	56.2
İslam I, İslam II öğretim müfredatını kapsamlı bir şekilde inceledim	13	5.5
Toplam	235	100.0

Tablo 4. Öğretmenlerin Temel Dini Bilgiler (İslam I ve İslam II) Öğretim Programını İnceleme Düzeyi

6.3. Öğretmenlerin Temel Dini Bilgiler Dersi (İslam I Ve İslam II) Öğretim Programına Yönelik Görüşleri

6.3.1. Hedefler Boyutu

Tablo 5'te öğretmenlerin TDB dersi (İslam I ve İslam II) öğretim programının hedeflerine yönelik görüşlerine ilişkin frekans dağılımları, yüzdelere, ortalama ve standart sapmalar verilmiştir.

	Hiç katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle katılıyorum		ORT	SS
	N	%	N	%	N	%	n	%	n	%		
Programın hedefleri öğrencilerin gelişim düzeyine uygun bir şekilde belirlenmiştir.	33	14.0	118	50.2	6	2.6	70	29.8	8	3.4	2.58	1.153
Programda yer verilen konu ve üniteler programın genel amaçları ile tutarlı bir yapıda sunulmuştur.	5	2.1	47	20.0	13	5.5	151	64.3	19	8.1	3.56	.969
Öğrenciler programda kendileri için belirlenmiş öğretimsel hedeflere rahatlıkla ulaşabiliyor.	28	11.9	114	48.5	31	13.2	56	23.8	6	2.6	2.57	1.058
Programda öğrencilere kazandırılmak istenen kazanımlar sosyal hayatta kullanılabilir özelliklere sahiptir.	9	3.8	79	33.6	47	20.0	93	39.6	7	3.0	3.04	1.003
Programda öngörülen hedefler öğrencilerin ihtiyaçlarını ve velilerin beklentilerini karşılayacak yeterliliğe sahiptir	11	4.7	86	36.6	64	27.2	69	29.4	5	2.1	2.88	.959

Program öğrencilerin ortaokulu bitirdikten sonraki hayatlarında olumlu etki bırakacak niteliklere sahiptir	8	3.4	59	25.1	27	11.5	132	56.2	9	3.8	3.32	1.002
Programın hedefleri birbirini destekler niteliktedir	5	2.1	48	20.4	6	2.6	163	69.4	13	5.5	3.56	.947
Programda öğrenciler için; bilişsel, alan ile ilgili yer alan hedefler yeterli düzeydedir	34	14.5	137	58.3	16	6.8	42	17.9	6	2.6	2.36	1.017
Programda öğrenciler için duyuşsal alan ile ilgili yer alan hedefler yeterli düzeydedir	36	15.3	137	58.3	17	7.2	38	16.2	7	3.0	2.33	1.017
Programda öğrenciler için psikomotor alan ile ilgili yer alan hedefler yeterli düzeydedir	44	18.7	141	60.0	13	5.5	32	13.6	5	2.1	2.20	.970

Tablo 5. Öğretmenlerin Temel Dini Bilgiler Dersi Öğretim Programının Hedeflerine Yönelik Görüşleri

Frekans dağılımı incelendiğinde; öğretmenlerin çoğunun, programın hedeflerinin öğrencilerin gelişim düzeyine göre belirlemesi konusunda olumsuz tutuma sahip olduğu görülmektedir. Bu durumda öğretmenlere göre program hedeflerinin öğrencilerin gelişim düzeylerine tam anlamıyla uygun olmadığı söylenebilir. Mevcut öğretim programlarının hedefleri ile öğrencilerin gelişim düzeylerine uygunluğu arasında tutarlılığın yeterli olmadığı ifade edilebilir. Öğretmenlerin, "Programın hedefleri öğrencilerin gelişim düzeyine uygun bir şekilde belirlenmiştir" maddesiyle ilgili görüşlerinin ortalaması $\bar{X} = 2,58$ 'dir. Bu ortalamaya dayanarak, öğretmenlerin bu konuda "orta" düzeyde bir algıya sahip oldukları sonucuna varılabilir.

İkinci sorunun frekans dağılımını incelediğimizde, öğretmenlerin %70'ten fazlasının programlarda yer alan ünite ve konuların genel amaçlarla uyumlu olduğuna dair olumlu bir görüşe sahip olduğunu görmekteyiz. Bu durumda, öğretmenlere göre öğretim programlarının mevcut içeriğinin, program hedefleri ile uyumlu olduğu söylenebilir. Öğretmenlerin görüşlerinin ortalaması $\bar{X} = 3.56$ olduğundan, program hedeflerinin içeriği ile uyumluluk konusunda öğretmenlerin "yüksek" düzeyde bir farkındalığa sahip olduğu sonucuna varabiliriz.

Üçüncü sorunun Frekans dağılımı incelendiğinde, öğretmenlerin yaklaşık %60'ının öğrencilerin öğretim programlarındaki belirlenmiş öğretimsel hedeflere rahatlıkla ulaşabilme olanağı konusunda olumsuz görüş belirttiği görülmektedir.

Öğretmenlerin bu ifadeye katılma ortalamaları 5 puan üzerinden 2.57 (ss=1.058) bulunmuştur.

Öğretim etkinlikleri, öğrencinin bulunduğu gelişim seviyesine uygun olarak düzenlenmelidir. Çünkü öğrencilerin ruhsal ve bedensel gelişimi her aşamada farklılık gösterir. Dolayısıyla, öğrenme konularının işlenişinde kullanılacak öğretim yöntemlerinin öğrencinin gelişim seviyesine uygun olması gereklidir. Bu uygunluk sağlanmadığında, yapılan öğretimin öğrenci üzerinde beklenen etkiyi göstermesi zorlaşabilir.¹⁷ Araştırma sonuçları, mevcut öğretim programının hedefleri açısından "öğrenciye uygunluk" ilkesini tam anlamıyla hayata geçirmedeğini göstermektedir. Bu bulgular, Temel Dini Bilgiler (İslam I, II) öğretim programlarının hedeflerinin belirlenmesi sürecinde, öğrencilerin sosyal ve zihinsel gelişimlerinin yeterince dikkate alınmadığını işaret etmektedir. Sonuç olarak bir öğretim programının en temel özelliklerinden biri olan "öğrenciye görelilik" ilkesinin bu bağlamda ihmal edildiği görülmektedir.

Dördüncü maddenin frekans dağılımına bakıldığında, programların hedefleri doğrultusunda öğrencilere kazandırılmak istenen kazanımların sosyal hayatta kullanılabilirliğine ilişkin görüşler, çoğunlukla katılıyorum (%39.6) ve katılmıyorum (%33.6) seçenekleri arasında dağılmıştır. Ancak, olumlu görüşe sahip olanların oransal olarak daha fazla olduğu gözlenmektedir. Öğretmen görüşlerinin ortalaması $\bar{X}=3,04$ olarak hesaplanmıştır. Bu değerlere göre, programların öğrencilere kazandırmayı hedeflediği becerilerin sosyal hayatta kullanılabilirliğine ilişkin öğretmen algısının "orta" düzeyde olduğu anlaşılmaktadır.

Beşinci maddenin frekans dağılımı incelendiğinde, öğretmenlerin yalnızca %31,5'inin program hedeflerinin öğrencilerin ihtiyaçlarını ve velilerin beklentilerini karşılayabilme yeterliği konusunda olumlu görüşe sahip olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, büyük bir kesimin programların bu konuda yeterli olup olmadığı konusunda kararsız olduğu gözlenmektedir. Bununla birlikte, çoğunluğun program hedeflerinin öğrencilerin ihtiyaçlarını ve velilerin beklentilerini karşılayabilme yeterliği konusunda olumsuz görüşe sahip olduğu sonucuna varılmıştır. Bu bulgular, eğitim programlarının öğrenci ve veli ihtiyaçlarına daha fazla odaklanması gerektiğini ve bu alanda iyileştirmeler yapılması gerektiğini vurgulamaktadır. Öğretmen görüşlerinin iki zıt uçta önemli bir yer tutmasının temel nedenleri arasında, okulun bölgesel özellikleri, öğrenci

¹⁷ Mehmet Zeki Aydın, *Din Öğretimde Yöntemler*, (Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2011), 14

nitelikleri, veli durumu ve öğrencilerin temel dini bilgiler dersine yönelik ön yeterlilik düzeyleri gibi faktörlerin olduğu düşünülmektedir. Maddeye verilen cevaplar genel olarak incelendiğinde, öğretmenlerin program hedeflerinin öğrenci ihtiyaçlarını ve veli beklentilerini karşılama konusundaki algılarının $\bar{X}=2,88$ ortalama ile "orta" düzeyde olduğu görülmektedir.

Araştırmadan ulaşılan sonuçlara göre, öğretmenlerin TDB öğretim programlarını, mezun olduktan sonra, öğrencilerin hayatında olumlu etki bırakması açısından başarılı bulunduğu görülmektedir. Öğretmen görüşlerinin ortalaması $\bar{X}=3,32$ olduğundan, bu değere dayanarak, öğretmenlerin Temel Dini Bilgiler dersi öğretim programlarının, öğrencilerin hayatında olumlu etki bırakması konusunda "yüksek" düzeyde olumlu bir algıya sahip olduğu sonucuna varılabilir.

Öğretmenlerin "Programın hedefleri birbirini destekler niteliktedir" görüşüne ne kadar katıldıkları incelendiğinde, %2.1'inin hiç katılmadığı, %20.4'ünün katılmadığı, %2.6'sının kararsız olduğu, %69.4'ünün katıldığı, %5.5'inin kesinlikle katıldığı belirlenmiştir. Öğretmenlerin bu ifadeye katılma ortalamaları 5 puan üzerinden 3.56 (ss=.947) bulunmuştur. Öğretmenlerin, bu değere bakarak program içeriklerinin birbirini destekleme düzeyini "yüksek" olarak gördükleri ifade edilebilir.

Öğretmenlerin "Programda öğrenciler için; bilişsel, alan ile ilgili yer alan hedefler yeterli düzeydedir" görüşüne ne kadar katıldıkları incelendiğinde, %14.5'inin hiç katılmadığı, %58.3'ünün katılmadığı, %6.8'inin kararsız olduğu, %17.9'unun katıldığı, %2.6'sının kesinlikle katıldığı belirlenmiştir. Öğretmenlerin bu ifadeye katılma ortalamaları 5 puan üzerinden 2.36 (ss=1.017) bulunmuştur. Bu değerlendirme ışığında, öğretmenlerin programda yer alan bilişsel hedeflerin yeterliliği konusunda olumsuz bir kanaate sahip oldukları belirtilebilir.

Öğretmenlerin "Programda öğrenciler için duyuşsal alan ile ilgili yer alan hedefler yeterli düzeydedir" görüşüne ne kadar katıldıkları incelendiğinde, %15.3'ünün hiç katılmadığı, %58.3'ünün katılmadığı, %7.2'inin kararsız olduğu, %16.2'sinin katıldığı, %3'ünün kesinlikle katıldığı belirlenmiştir. Öğretmenlerin bu ifadeye katılma ortalamaları 5 puan üzerinden 2.33 (ss=1.017) bulunmuştur. Maddeye ilişkin frekans dağılımı incelendiğinde öğretmenlerin çoğu, programda yer alan duyuşsal hedeflere yönelik kazanımları yeterli bulmamaktadır. Bunun sebebi olarak ise ders saatinin az olması, program yetiştirme telaşı ile

kazanımlara yeterince odaklanılmaması veya üzerinde yeterince durulmaması görülmektedir.

Onuncu maddeye ilişkin frekans dağılımı incelendiğinde öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu, programda yer alan psikomotor alan ile ilgili hedeflere yönelik kazanımları yeterli bulmamaktadır. İslam I öğretim müfredatında 22, İslam II öğretim müfredatında 19 kazanım bulunmaktadır. Bu kazanımların çoğu bilişsel ve duyuşsal alana odaklanmış olsa da, her iki öğretim programında da psikomotor alana yönelik bir kazanım bulunmamaktadır. Bu durum göz önüne alındığında, öğretmenlerin programda yer alan psikomotor hedeflerin yeterliliği konusunda olumsuz bir kanaate sahip olduğu söylenebilir.

6.3.2. İçerik Boyutu

Tablo 6'da öğretmenlerin TDB dersi (İslam I ve İslam II) öğretim programının içeriğine yönelik görüşlerine ilişkin frekans dağılımları, yüzdeler, ortalama ve standart sapmalar verilmiştir.

	Hiç katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katlıyorum		Kesinlikle katlıyorum		ORT	SS
	n	%	n	%	N	%	N	%	N	%		
Programların içeriği hedeflere ve kazanımlara uygun olarak belirlenmiştir	3	1.3	19	8.1	8	3.4	187	79.6	18	7.7	3.84	.726
Programda yer alan kazanımlar öğrenme ilkelerine (basitten karmaşığa, öğrenciye görelilik, yakından uzağa) uygun olarak düzenlenmiştir	54	23.0	138	58.7	5	2.1	34	14.5	4	1.7	2.13	.985
Programda yer alan konuların dağılımı, öğrencilerin gelişim düzeyine ve sınıf seviyesine uygundur	61	26.0	136	57.9	6	2.6	27	11.5	5	2.1	2.06	.968
İçerikler basit, sade ve anlaşılır bir şekilde hazırlanmıştır	66	28.1	131	55.7	5	2.1	26	11.1	7	3.0	2.05	1.007
İçeriklerde yer alan bilgi ve becerileri öğretmek için haftalık bir saatlik ders süresi yeterlidir	187	79.6	28	11.9	3	1.3	8	3.4	9	3.8	1.40	.966

Alan bilgin ve mesleki tecrübemin öğretim programlarını etkili olarak uygulamak için yeterli olduğunu düşünüyorum	6	2.6	21	8.9	4	1.7	131	55.7	73	31.1	4.04	.958
Derslerde ve etkinliklerde yer alan kavramlar, ayet ve hadisler öğrencilerin anlayabileceği düzeydedir	41	17.4	131	55.7	16	6.8	44	18.7	3	1.3	2.31	1.008
Program öğrencilerin içinde bulunduğu çevreye uygulanabilecek şekilde esnek olarak organize edilmiştir	22	9.4	132	56.2	13	5.5	65	27.7	3	1.3	2.55	1.034
Program çağımızın gerektirdiği bilgisayar destekli eğitim araç ve gereçleri kullanmaya elverişli içeriğe sahiptir	17	7.2	128	54.5	12	5.1	73	31.1	5	2.1	2.66	1.059
İlgili dersin programı diğer meslek dersleri ile içerik olarak uyumlu ve birbirini tamamlayıcı niteliktedir	15	6.4	103	43.8	7	3.0	103	43.8	7	3.0	2.93	1.119
Programda öğrencilere öğretilmesi beklenen kavramlar, öğrenci ve sınıf seviyelerine uygun olarak verilmiştir	41	17.4	137	58.3	8	3.4	45	19.1	4	1.7	2.29	1.023
Program kapsamında öğrencilerin öğrenmesi beklenen kavramları öğrenciler kolayca öğrenebiliyor	31	13.2	153	65.1	7	3.0	38	16.2	6	2.6	2.30	.977
Programda yer alan bütün ünite ve konular ideal uzunluğa sahiptir	38	16.2	139	59.1	4	1.7	45	19.1	9	3.8	2.35	1.081

Tablo 6. Öğretmenlerin Temel Dini Bilgiler Dersi Öğretim Programının İçeriğine Yönelik Görüşleri

Frekans dağılımı analizi sonucunda çoğu öğretmenin, programlarda bulunan içeriğin programların amaç ve kazanımlarına uygun şekilde düzenlenmesi konusunda olumlu bir görüşe sahip olduğu ortaya çıkmıştır. İçeriğin kalitesi öğrencilerin ders hedeflerine ulaşmalarına yardımcı olmak açısından önemlidir. Amaçlanan hedeflere ulaşmanın temel ilkelerinden biri içeriğin kazanımlar ve hedeflerle tutarlı olmasıdır. Temel Dini Bilgiler öğretim programlarının içeriğinin, hedefler ve kazanımlarla uyumluluğu konusundaki öğretmenlerin

görüş ortalaması $\bar{X}=3,84$ olarak belirlenmiştir. Bu ortalamaya göre, öğretmenlerin içeriğin, amaç ve kazanımlara uygun olarak belirlenmesine ilişkin algılarının “yüksek” düzeyde olduğu anlaşılmaktadır. Öğretmenler açısından bakıldığında bu durum, programların içerik - kazanım uyumu konusunda önemli oranda yeterliğe sahip olduğu şeklinde yorumlanabilir.

İkinci maddenin frekans dağılımına bakıldığında öğretmenlerin çoğunluğu, öğretim programlarında yer alan ünite ve konuların, program geliştirme ilkelerine uygun bir şekilde düzenlendiği konusunda olumsuz bir görüşe sahiptir. Öğretmenlerin görüşlerinin ortalaması $\bar{X}=2,13$ olarak hesaplanmıştır. Bu ortalamaya göre, öğretmenlerin; programların içeriğini oluşturan ünite ve konuların, program geliştirme ilkelerine uygunluğu konusunda "düşük" düzeyde bir algıya sahip oldukları sonucuna varılmıştır. Bu bulgu, öğretim programlarının yeniden gözden geçirilmesi ve geliştirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

Üçüncü maddenin frekans dağılımına bakıldığında çoğunlukla, öğretmenler programlardaki ünite ve konuların sınıf seviyelerine ve öğrencilerin gelişim özelliklerine uygun olmadığını düşünmektedir. Araştırma sonuçlarına göre, öğretmenlerin bu konudaki görüşlerinin ortalaması $\bar{X}=2,06$ olarak hesaplanmıştır. Bu ortalama, öğretim programlarının içeriğinin öğrencilerin gelişim özelliklerine uygun olarak düzenlenmesi konusunda öğretmenlerin "düşük" bir algıya sahip olduğunu göstermektedir. Bu ortalamaya dayanarak, öğretmenlerin genellikle programların içeriğinin öğrencilere uygun olmadığına dair bir algıya sahip oldukları sonucuna varılmıştır. Bu bulgu, öğretim programlarının gözden geçirilmesi ve öğrencilere daha uygun hale getirilmesi gerektiğini öne sürmektedir. Bu bağlamda, Temel Dini Bilgiler programlarının içeriğinin 6. ve 7. sınıf düzeylerine uygun bir şekilde düzenlenmediği ve öğrencilerin gelişim özelliklerinin yeterince dikkate alınmadığı söylenebilir.

Öğretmenlerin “İçerikler basit, sade ve anlaşılır bir şekilde hazırlanmıştır” görüşüne ne kadar katıldıkları incelendiğinde, %28.1’inin hiç katılmadığı, %55.7’sinin katılmadığı, %2.1’inin kararsız olduğu, %11.1’inin katıldığı, %3’ünün kesinlikle katıldığı belirlenmiştir. Dördüncü maddenin frekans dağılımını incelediğimizde Öğretmenlerin bu ifadeye katılma ortalamaları 5 puan üzerinden 2.05 (ss=1.007) bulunmuştur. Bu değere göre, öğretmenlerin programdaki içeriklerin basit, sade ve anlaşılır olması konusunda "düşük" düzeyde bir algıya sahip oldukları ifade edilebilir.

Beşinci maddenin frekans dağılımını incelediğimizde öğretmen görüşlerinin ortalaması $\bar{X}=1,40$ olarak belirlenmiştir. Bu değere dayanarak, öğretmenlerin programın kazanımlarının uygulanması için haftalık bir saatlik ders süresinin yeterli oluşu konusunda "düşük" düzeyde bir algıya sahip oldukları söylenebilir. Frekans dağılımına bakıldığı zaman, öğretmenlerin çoğunluğunun programlarda yer alan ünite ve konuları öngörülen zaman dilimleri içinde işleyip tamamlayamadıkları ve haftalık bir ders saatinin yeterli olmadığını göstermektedir.

Altıncı maddeye verilen cevapları incelediğimiz zaman öğretmenlerin çoğunluğunun, programları etkili bir şekilde uygulayabilmek için alan bilgisi ve mesleki tecrübelerinin yeterli olduğunu düşündükleri görülmektedir. Maddeye ilişkin öğretmen görüşlerinin ortalaması $\bar{X}=4,04$ olarak belirlenmiştir. Bu ortalamaya dayanarak, Temel Dini Bilgiler dersini etkili bir şekilde öğrencilere aktarabilmek için gereken alan bilgisi ve mesleki tecrübeye sahip olduklarını düşündükleri sonucuna varabiliriz. Araştırmaya katılan öğretmenlerin çoğunluğunun 10-20 yıllık mesleki deneyime sahip olması, bu sonucun belirlenmesinde belirleyici bir rol oynamış olabilir.

Yedinci maddenin Frekans dağılımına göre, öğretmenlerin çoğunluğu derslerde ve etkinliklerde bulunan kavramları, ayetleri ve hadisleri öğrencilerin kolayca anlayamadığını düşünmektedir. Maddeye ilişkin öğretmen görüşlerinin ortalaması $\bar{X}=2,31$ olarak belirlenmiştir. Bu ortalama doğrultusunda, Temel Dini Bilgiler dersinde öğrencilerin, ayet ve hadislerin iletmek istediği mesajları kavrayabilme konusunda öğretmenlerin "düşük" düzeyde bir anlayışa sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Sekizinci maddenin Frekans dağılımları göz önüne alındığında, öğretmenlerin büyük çoğunluğunun, öğretim programlarının öğrencilerin çevresel koşullarına uygun, esnek bir yapıya sahip olduğuna dair olumsuz bir kanaati bulunmaktadır ve bu oran yaklaşık %70 civarındadır. Öğretmen görüşlerinin ortalaması 2.55'tir. Bu değere dayanarak, öğretim programlarının öğrencilerin sosyal çevrelerine uyum sağlayabilecek esneklikte olduğuna dair öğretmenlerin "düşük" düzeyde bir anlayışa sahip olduğu sonucuna varılabilir.

Dokuzuncu maddenin araştırma sonuçlarına göre, öğretmenlerin çoğunluğu programların içeriğinin bilgisayar destekli eğitim araç ve gereçlerini etkili bir şekilde kullanmaya uygun olmadığını düşünmektedir. Öğretmenlerin bu konudaki görüşlerinin ortalaması $\bar{X}=2,66$ olarak belirlenmiştir. Bu ortalama,

öğretmenlerin programların içeriğinin bilgisayar destekli eğitim araç ve gereçlerini kullanma potansiyeli konusunda "orta" düzeyde bir farkındalığa sahip olduklarını göstermektedir. Bu bulgu, eğitim materyallerinin bilgisayar teknolojileriyle entegrasyonu ve öğretmenlerin dijital araçları daha etkili bir şekilde kullanabilmesi için çalışma yapılmasına vurgu yapmaktadır.

Onuncu maddenin frekans dağılımı analiz edildiğinde, öğretmenlerin çoğunluğunun ilgili derslerin birbirini tamamlayıcı ve destekleyici olduğu konusunda olumsuzya yakın bir görüşe sahip olduğu görülmektedir. Maddeye ilişkin öğretmen görüşlerinin ortalaması $\bar{X}=2,93$ olduğuna göre, öğretmenlerin bu konuda “orta” düzeyde bir algıya sahip oldukları sonucuna varılabilir.

On birinci maddenin frekans dağılımı incelendiğinde, öğretmenlerin çoğunun programlarda öğrencilerin öğrenmesi gereken kavramların öğrencilerin gelişim düzeyine ve sınıf düzeyine göre verildiği konusunda olumsuz görüşe sahip olduğu sonucuna varılabilir. Konuya ilişkin ortalama öğretmen puanının $\bar{X} = 2,29$ olduğu görülmektedir. Bu ortalamaya bakıldığında, öğretmenlerin müfredatta öğrencilere öğretilmesi gereken kavramların öğrenci seviyesine yeterliliği konusunda "düşük" düzeyde bir algıya sahip oldukları görülmektedir.

On ikinci maddenin frekans dağılımı incelendiğinde öğretmenlerin çoğunluğuna göre öğrencilerin programlar kapsamında öğrenmeleri gerekenlere ilişkin beklentilerin öğrenciler tarafından kolaylıkla anlaşılacağı söylenebilir. Öğretmenlerin maddeye ilişkin görüşlerine verdikleri ortalama puanın 2,30 olduğu görülmektedir. Bu ortalama; öğretmenlerin, öğrencilerin konu kapsamındaki kavramları öğrenebilme yetenekleri ve öğrenmeleri gerekenlere ilişkin algılarının "düşük" düzeyde olduğunu göstermektedir.

On üçüncü maddenin frekans dağılımı incelendiğinde çoğu öğretmenin müfredattaki ünite ve konu uzunluğunun ideal düzeyde olması konusunda olumsuz görüşe sahip olduğu sonucuna varılabilir. Öğretmenlerin konuyla ilgili ortalama puanı $\bar{X} = 2,35$ olarak belirlenmiştir. Bu ortalama, öğretmenlerin programdaki ünite ve konuların ideal uzunluğuna ilişkin algılarının "düşük" düzeyde olduğunu göstermektedir. Bu algıya, cevapların tamamı bir bütün olarak ele alındığında programlarda bazı ünite ve konulara ayrılan sürenin fazla olması, bazı konulara ise yeterli süre verilmemesinin sebep olduğu düşünülmektedir. Bu problem aynı zamanda “Ünite ve konuları, programlarda öngörülen zaman içinde işleyip tamamlayabiliyorum.” başlıklı maddeye de olumsuz cevap verilmesine sebebiyet vermektedir.

6.3.3. Öğretme ve Öğrenme Boyutu

Tablo 7'de öğretmenlerin TDB (İslam I ve İslam II) öğretim programının öğretme ve öğrenme boyutuna yönelik görüşlerine ilişkin frekans dağılımları, yüzdeler, ortalama ve standart sapmalar verilmiştir.

	Hiç katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle katılıyorum		ORT	SS
	n	%	n	%	N	%	N	%	n	%		
Ders işlerken program bana neyi, nasıl yapmam gerektiği konusunda ihtiyacı duyabileceğim rehberliği sunmaktadır.	8	3.4	97	41.3	10	4.3	110	46.8	10	4.3	3.07	1.090
Program kolay ulaşılabilir araç, gereç ve eğitsel materyalleri kullanabileceğim ders işleme imkânı veriyor.	11	4.7	117	49.8	7	3.0	91	38.7	9	3.8	2.87	1.102
Program, öğrenci merkezli anlayışa uygun şekilde tasarlanmıştır.	80	34.0	118	50.2	5	2.1	30	12.8	2	.9	1.96	.975
Program, öğretmene öngörülen kazanımları edinmeye uygun görsel, işitsel ve basılı materyal kullanmaya imkân tanıyor.	22	9.4	148	63.0	5	2.1	55	23.4	5	2.1	2.46	1.018
Program öğretmene okulun bulunduğu sosyal çevre, ekonomik durum ve fiziki imkânlarla göre planlama yapma imkânı tanıyor.	12	5.1	105	44.7	7	3.0	100	42.6	11	4.7	2.97	1.126
Program öğretmen olarak bana ders kitapları dışında herhangi bir yardımcı kaynak kullanma ihtiyacı hissettirmiyor.	16	6.8	115	48.9	10	4.3	84	35.7	10	4.3	2.82	1.123

Programda öngörülen etkinlikler sınıf ortamında gerçekleştirilebilecek özelliktedir.	6	2.6	47	20.0	5	2.1	146	62.1	31	13.2	3.63	1.026
Programlarda yer alan etkinlikler ve konular öğrencilerin ilgisini çekecek tarzda sunulmuştur.	59	25.1	127	54.0	2	.9	41	17.4	6	2.6	2.18	1.076
Programda konular ile ilgili yeterli sayıda hikâyelere yer verilmiştir.	26	11.1	151	64.3	11	4.7	42	17.9	5	2.1	2.36	.970
Program kapsamında verilen etkinlikler, konular ile uyumlu öğrenme ve anlamayı kolaylaştırıcı işlev görmektedir.	21	8.9	156	66.4	9	3.8	45	19.1	4	1.7	2.38	.951
Program öğrencilere öğrenme ve öğretme sürecine aktif olarak katılma imkânı vermektedir.	27	11.5	155	66.0	5	2.1	46	19.6	2	.9	2.32	.946
Program, öğretmene işleyebileceği konuya uygun öğretim yöntem ve tekniği seçme imkânı veriyor.	21	8.9	151	64.3	4	1.7	55	23.4	4	1.7	2.45	1.000
Görev yaptığım okulun fiziki olanakları, programı istediğim verimlilikte uygulanmaya engel teşkil etmiyor.	15	6.4	82	34.9	4	1.7	107	45.5	27	11.5	3.21	1.217
Program öğrencilere, düşünme, araştırma, yapma, soru sorma, eleştirel düşünme ve benzeri becerilerin gelişmesine olumlu yönde etki ediyor.	31	13.2	146	62.1	8	3.4	45	19.1	5	2.1	2.35	1.003
Programın aktarımı için verilen ders kitabı tasarım, sayfa düzeni verilen resimler vb. açıdan ihtiyaçlara cevap verecek niteliktedir.	26	11.1	156	66.4	6	2.6	42	17.9	5	2.1	2.34	.966
Programın aktarımı için sunulan ders kitapları içerik açısından ihtiyaçları karşılayabiliyor.	24	10.2	159	67.7	4	1.7	41	17.4	7	3.0	2.35	.982

Programın aktarımı için sunulan ders kitapları öğrenci etkinlikleri açısından yeterlidir.	30	12.8	158	67.2	4	1.7	39	16.6	4	1.7	2.27	.944
Programda konuları işlerken her ders öncesi özel hazırlık yapmaya ihtiyaç duymuyorum.	23	9.8	86	36.6	3	1.3	101	43.0	22	9.4	3.06	1.251

Tablo 7. Öğretmenlerin Temel Dini Bilgiler Dersi Öğretim Programının Öğretme ve Öğrenme Boyutuna Yönelik Görüşleri

Öğretme- Öğrenme boyutuna ilişkin birinci maddelerin frekans dağılımı incelendiğinde, öğretmenlerin yaklaşık %50'sinin, programların uygulanma sürecinde ihtiyaç duyulabilecek rehberliği yaptığı konusunda olumlu bir kanaate sahip olduğu gözlemlenmiştir. Bu bulgu, öğretmenlerin programların etkili bir şekilde uygulanması için rehberlik sağlama konusunda önemli bir rol üstlendiklerini göstermektedir. Ancak, benzer bir oranda öğretmenin bu konuda olumsuz görüşe sahip olduğu da dikkat çekmektedir. Maddeye ilişkin öğretmen görüşlerinin ortalaması $\bar{X}=3.07$ olduğundan, öğretmenlerin programların uygulanma sürecinde rehberlik yapma konusunda "orta" düzeyde bir algıya sahip oldukları anlaşılmaktadır. Eğitim-öğretim sürecine baktığımızda, etkili bir öğretim programının başarılı olabilmesi için en önemli unsurlardan biri, uygulayıcılara rehberlik etmesi ve dengeli bir şekilde planlanmış olmasıdır. Çünkü eğitim programı, öğrencilerin okulda ve okul dışında deneyimleyerek yaşadığı planlı etkinlikler aracılığıyla öğrenme sürecini düzenleyen bir yapıdır.¹⁸

İkinci maddenin frekans dağılımına bakıldığında, öğretmenlerin genel olarak derslerin işlenmesinde basit araç, gereç ve eğitim materyallerinin kullanılmasına yönelik programlara ilişkin olumsuz bir algıya sahip olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, benzer oranda öğretmenin, programların kolay ulaşılabilir araç, gereç ve eğitsel materyallerin kullanılmasına imkân tanıdığına dair olumlu bir kanaate sahip olduğu da dikkat çekmektedir. Öğretmenlerin buldukları okulların fiziki olanakları, sınıf mevcudu, veli profili, ekonomik durum ve araç gereç kullanma becerilerinin farklılıklarının, bu iki zıt görüşü bir araya getirdiği düşünülmektedir. Maddeye ilişkin öğretmen görüşlerinin ortalama puanı 2,87 olduğundan, öğretmenlerin genel algısının "orta" düzeyde olduğu sonucuna varılmaktadır.

¹⁸ Özcan Demirel, Eğitimde Program Geliştirme Kuramdan Uygulamaya, (Ankara: Pegem Akademi, 2012), 4.

Üçüncü maddenin frekans dağılımı incelendiğinde, öğretmenlerin çoğunluğunun dersin öğrenci merkezli bir yaklaşımla tasarlanması konusunda olumsuz bir tutuma sahip olduğu söylenebilir. Öğretmenlerin maddeye ilişkin görüşlerine ilişkin ortalama puanlarının 1,96 olduğu görülmektedir. Bu sonuca göre öğretmenlerin, Temel Dini Bilgiler dersi öğretim programının öğrenci merkezli eğitim anlayışına uygunluğu konusunda algıları “düşük” düzeydedir. Bireysel farklılıklara dayalı bir eğitim programında seçilen yöntem ve teknikler ile kullanılan materyallerin her öğrencinin ilgi, istek, dikkat, gelişimsel özelliklerine veya zekâsına hitap etmesi gerekmektedir. Örneğin bir öğretmenin dersinde farklı zekâ alanlarına sahip öğrencilerin dikkatini çekmek için: görsel zekâyı geliştirmek için video ve görsellerden yararlanmak, sözel dilsel zekâ için yazı yazmak ve sunmak, bedensel zeka için göster-yap tekniklerini veya dramayı uygulamak, sosyal zekaya yönelik işbirlikçi öğrenme etkinliklerini kullanmak, birey yönelik ilkesi kapsamında değerlendirilebilir.¹⁹

Dördüncü maddenin frekans dağılımına bakıldığında öğretmenlerin çoğunluğunun, programların uygulanması sırasında kazanımların öğrencilere öğretilmesinde görsel ve işitsel bileşenlerin kullanımına yönelik olumsuz bir tutuma sahip oldukları görülmektedir. Öğretmenlerin maddeye ilişkin görüşlerinin ortalamasının $\bar{X}=1,018$ olduğu görülmektedir. Bu ortalama, öğretmenlerin maddeye ilişkin algılarının "düşük" olduğunu göstermektedir. Alınan yanıtlar incelendiğinde, programların bu yönünün öğretmenler açısından en başarısız bulunan yönlerden biri olduğu görülmektedir

Beşinci maddenin frekans dağılımları incelendiğinde, öğretmenlerin yaklaşık yarısının, görev yaptıkları okulun sosyal ve ekonomik özelliklerine uygun olarak öğretimi planlama konusunda zorluklar yaşadığı görülmektedir. Öğretmenlerin maddeye ilişkin görüşlerinin ortalaması $\bar{X} = 2,97$ olduğu görülmektedir. Bu ortalamaya göre, öğretmenlerin programları uygularken çalıştıkları okulun sosyal ve ekonomik ortamına göre planlama yapma olanağına ilişkin algılarının "orta" düzeyde olduğu anlaşılmaktadır.

Altıncı maddenin frekans dağılımından bakıldığında, çoğu öğretmenin ders anlatırken ders kitabı dışında farklı yardımcı kaynaklar kullanmaya ihtiyaç duyduğu söylenebilir. Bu durum aynı zamanda ders uygulamalarına yönelik hazırlanan öğretim materyallerinin beklentileri karşılamadığının da göstergesi

¹⁹ Özge Metin, Öğrenme ve Öğretim İlkeleri, Mustafa Şanal ve Bünyamin Çetinkaya (Ed.), Öğretim ilke ve yöntemleri (1. Baskı) içinde, (Ankara: Pegem Akademi,2023).67

olarak değerlendirilebilir. Öğretmenlerin bu maddeye ilişkin ortalama değerlendirmesinin $\bar{X}=2,82$ olduğu görülmektedir. Bu ortalamadan öğretmenlerin ihtiyaçlarına uygun ders kitapları konusunda "orta" düzeyde farkındalık sahibi oldukları görülmektedir.

Yedinci maddenin frekans dağılımı incelendiğinde, öğretmenlerin çoğunluğunun programdaki ekinlikleri sınıf ortamında gerçekleştirilebilecek nitelikte olduğuna yönelik olumlu tutuma sahip olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin bu konudaki ortalama görüşleri $\bar{X} = 3,63$ olarak belirlenmiştir. Bu değere bakıldığında, öğretmenlerin bu konuya ilişkin algılarının "yüksek" düzeyde olduğu gözlemlenmektedir.

Sekizinci maddeye ilişkin dağılımlara baktığımız zaman, öğretmenlerin çoğunluğunun öğretim programlarındaki konu ve etkinliklerin öğrencilerin ilgisini çekebilecek şekilde sunulmasını olumsuz olarak gördüğü belirlenmiştir. Ortalama görüşlerin $\bar{X} = 2,18$ olduğu gözlemlenmektedir. Bu değere göre, öğretmenlerin bu konuya ilişkin algısının "düşük" düzeyde olduğu söylenebilir.

Dokuzuncu maddenin frekans dağılımı incelendiğinde, öğretmenlerin çoğunluğunun konu ile ilgili yeterli sayıda hikâyenin programda yer almasına yönelik olumsuz tutuma sahip olduğu söylenebilir. Öğretmenlerin bu konudaki ortalama görüşlerinin $\bar{X}=2,36$ olduğu görülmektedir. Bu ortalamaya bakıldığında, öğretmenlerin bu maddeye ilişkin algılarının "düşük" düzeyde olduğu görülmektedir.

Onuncu maddenin frekans dağılımı incelendiğinde, çoğu öğretmenin programlarda sunulan etkinliklerin öğrenmeyi ve anlamayı kolaylaştırdığını olumlu değerlendirdiği sonucuna varılabilir. Konuya ilişkin ortalama öğretmen puanının $\bar{X} = 3,13$ olduğu görülmektedir. Bu ortalamaya göre öğretmenin konuya ilişkin algısının "orta" düzeyde olduğu varsayılmaktadır.

On birinci maddenin frekans dağılımına göre, öğretmenlerin çoğunluğu, programların öğrencilerin öğrenme-öğretme sürecine aktif olarak katılma fırsatı sağlamadığını düşünmektedir. Öğretmenlerin bu konudaki görüşlerinin ortalaması $\bar{X} = 2,32$ olduğundan, öğrencilerin bu sürece aktif katılma algısının "düşük" düzeyde olduğu görülmektedir.

On ikinci maddenin frekans dağılımına baktığımız zaman, öğretmenlerin çoğunluğu, programların içeriğinin öğretmene istediği öğretim yöntemini seçme özgürlüğü vermediğini düşünmektedir. Maddeye ilişkin öğretmen görüşlerinin ortalaması $\bar{X} = 2,45$ olduğuna göre, öğretmenlerin bu konudaki algısının "düşük"

düzeyde olduğu anlaşılmaktadır. Öğretmenlerin olumsuz kanaate sahip olmasının sebebi ders saatinin bir saat olması sebebiyle konuları yetiştirmek için pratik olan anlatım yöntemini tercih etmeleri olduğu düşünülmektedir.

On üçüncü maddenin frekans dağılımı incelendiğinde, Öğretmenlerin büyük çoğunluğu, görev yaptıkları okulların fiziki olanaklarının programların istenen verimde uygulanmasına engel olmadığını düşünmektedir. Öğretmenlerin maddeye ilişkin görüşlerinin ortalaması $\bar{X} = 3,21$ olduğuna göre, öğretmenlerin bu konudaki algısının "Orta" düzeyde olduğu anlaşılmaktadır. Sınıf mevcutlarının çok kalabalık olmaması, hemen hemen her okulda mescit vb. uygulama alanlarının olması öğretmenlerin görüşünün olumlu olmasına etki ettiği düşünülmektedir.

On dördüncü maddenin frekans dağılımı incelendiğinde öğretmenlerin çoğunluğunun programların öğrencilerin düşünme, araştırma, soru sorma gibi sosyal becerilerinin gelişimine olumlu katkı sağladığı yönünde olumsuz düşündüğü söylenebilir. Öğretmenlerin maddeye ilişkin görüşlerinin ortalaması $\bar{X}=2,35$ olduğuna göre, öğretmenlerin bu konudaki algısının "Düşük" düzeyde olduğu anlaşılmaktadır.

On beşinci maddenin frekans dağılımı incelendiğinde; öğretmenlerin çoğunluğunun, öğrencilere aktarılan programların temel araçlarından biri olan ders kitaplarının ihtiyaçları karşıladığına dair olumsuz bir görüşe sahip olduğu gözlemlenmektedir. Öğretmenlerin maddeye ilişkin görüşlerinin ortalaması $\bar{X} = 2,34$ olduğu için, ders kitaplarının yeterliliğine ilişkin algılarının "düşük" düzeyde olduğu sonucuna varılmaktadır. Müfredatın öğrencilere aktarılmasında temel eğitim materyalinin ders kitabı olduğu düşünüldüğünde, bu durum programların başarısında ciddi bir eksiklik olarak değerlendirilebilir.

On altıncı maddenin frekans dağılımına bakıldığında, öğretmenlerin çoğunluğunun, öğrencilere ders aktarımında önemli bir rol oynayan ders kitaplarının içeriğinin güncel ihtiyaçları karşıladığına dair olumsuz bir görüşe sahip olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin bu konudaki görüşlerinin ortalaması $\bar{X} = 2,35$ olduğu gözlemlenmektedir ki bu da öğretmenlerin ders kitaplarının içeriği hakkındaki algılarının "düşük" düzeyde olduğunu göstermektedir.

On yedinci maddenin frekans dağılımına göre, öğretmenlerin çoğunluğunun ders kitaplarını öğrenci etkinlikleri açısından yeterli bulmadığı belirlenmektedir. Öğretmenlerin bu konudaki görüşlerinin ortalaması $\bar{X} = 2.27$ olduğundan, ders kitaplarının öğrenci etkinlikleri için yetersiz olduğu yönünde bir algının hâkim

olduğu söylenebilir. Bu ortalama değere göre, öğretmenlerin konuya ilişkin algısının "düşük" düzeyde olduğu söylenebilir.

On sekizinci maddenin frekans dağılımını incelediğimizde öğretmenlerinin neredeyse yarısının müfredattaki konuları anlatırken her ders öncesi hazırlık yapma ihtiyacı hissetmediği görülmektedir. Ancak öğretmenlerin önemli bir bölümü, derslerde ele alınacak konuları işlerken ders öncesi hazırlık yapma gerekliliği olduğunu düşünmektedir. Temel Dini Bilgiler dersi, imam hatip ortaokullarında ve diğer ortaokullarda, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenleri tarafından verilmektedir. Müfredatlar içerik olarak birbirine benzese bile özel hazırlık ve deneyim gerektirmektedir. Maddeye ilişkin görüşlerin iki uçta toplanmasının sebebi olarak da öğretmenlerin mesleki bilgi ve formasyon deneyimlerin farklı olması düşünülmektedir. Öğretmenlerin bu konuya ilişkin görüşlerinin ortalaması $\bar{X}=3,06$ olduğu görülmektedir. Bu ortalamaya göre öğretmenin konuya ilişkin algısının "orta" düzeyde olduğu anlaşılmaktadır.

6.3.4. Ölçme ve Değerlendirme Boyutu

Tablo 8'de öğretmenlerin TDB dersi (İslam I ve İslam II) öğretim programının ölçme ve değerlendirme boyutuna yönelik görüşlerine ilişkin frekans dağılımları, yüzdeler, ortalama ve standart sapmalar verilmiştir.

	Hiç katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle katılıyorum		ORT	SS
	n	%	N	%	n	%	N	%	n	%		
Program, öğrencilerin İslami değerleri ve erdemli davranışları kazanmalarına ideal düzeyde katkı sağlıyor.	20	8.5	55	23,4	20	8.5	134	57	6	2.6	2.75	1.090
Ünite sonlarında verilen değerlendirme etkinlikleri ihtiyacı karşılayacak yeterliliğe sahiptir	25	10.6	120	51,1	7	3.0	76	32,3	7	3.0	2.66	1.126
Programda öngörülen ölçme ve değerlendirme teknikleri (yazılı ve sözlü sınavlar, proje ödevleri vb.) programın kazanımlarını ölçmeye uygundur.	11	4.7	63	26,8	5	2.1	150	63,8	6	2.6	3.33	1.045

Program kapsamında ders kitaplarında verilen ayet ve hadisleri öğrenciler kolayca kavrayabiliyor.	92	39.1	108	46.0	8	3.4	20	8.5	7	3.0	1.90	1.014
Programda öğrencilere kazandırılmak istenen bilgi, beceri ve davranışlar ölçülebilir niteliktedir.	7	3.0	40	17.0	4	1.7	159	67.7	25	10.6	3.66	.980
Programın gerektirdiği ölçme ve değerlendirme teknikleri zamanında tamamlayabiliyorum	2	.9	23	9.8	0	0.0	158	67.2	52	22.1	4.00	.832
İslam I, İslam II öğretim programının beklentileri karşıladığını ve mevcut haliyle yeterli olduğunu düşünüyorum.	91	38.7	127	54.0	4	1.7	9	3.8	4	1.7	1.76	.809

Tablo 8. Öğretmenlerin Temel Dini Bilgiler Dersi Öğretim Programının Ölçme ve Değerlendirme Boyutuna Yönelik Görüşleri

Ölçme ve Değerlendirme Boyutuna ilişkin birinci maddenin dağılımına baktığımız zaman öğretmenlerin çoğunluğunun, dersin İslami değerleri ve ahlaki davranışları istenilen düzeyde kazandırıp kazandırmadığı konusunda olumlu bir görüşe sahip olduğu belirlenmiştir. Öğretmenlerin bu konuya ilişkin ortalama görüşlerinin $\bar{X} = 3,55$ olduğu tespit edilmiştir. Bu ortalamaya bakıldığında öğretmenlerin bu konuda “yüksek” bir algıya sahip olduğu görülmektedir.

İkinci maddenin frekans dağılımına bakıldığında, öğretmenlerin çoğunluğunun ünite kapsamında yapılan son değerlendirmelerin ihtiyaçlara cevap verme kapasitesine yönelik olumsuz bir tutuma sahip olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin maddeye ilişkin görüşlerine ilişkin ortalama puanının 2,66 olduğu görülmektedir. Bu ortalama, öğretmenlerin bu maddeye ilişkin farkındalığının “düşük” olduğunu göstermektedir.

Üçüncü maddeye ilişkin öğretmenlerin genel görüşleri incelendiğinde, çoğunluğunun ölçme ve değerlendirme tekniklerinin, başarının belirlenmesinde etkili bir şekilde kullanılması konusunda olumlu bir tutum sergilediği görülmektedir. Maddeye ilişkin görüşlerin ortalaması $\bar{X} = 3,33$ olarak belirlenmiştir, bu da öğretmenlerin bu konuda “orta” düzeyde bir algıya sahip olduğunu göstermektedir.

Dördüncü maddeye ilişkin öğretmenlerin çoğunluğunun, programa dâhil edilen ayet ve hadislerin öğrenciler tarafından kolayca anlaşılabilmesine ilişkin olumsuz bir görüşe sahip olduğu anlaşılmaktadır. Ortalama görüş $\bar{X} = 1,90$ olarak belirlenmiştir, bu da öğretmenlerin bu konuda “düşük” bir algıya sahip olduklarını göstermektedir.

Beşinci maddeye ilişkin frekans dağılımına baktığımız zaman öğretmenlerin çoğunluğunun, öğrencilerin programlarda kazanmak istedikleri bilgi, beceri ve davranışların ölçülebilirliği konusunda olumlu görüşe sahip olduğu belirtilmektedir. Öğretmenlerin maddeye ilişkin görüşlerinin aritmetik ortalaması $\bar{X} = 3,66$ olduğundan, öğretmenlerin bu konuda “yüksek” bir algıya sahip oldukları anlaşılmaktadır.

Yedinci maddeye göre öğretmenlerin çoğunluğunun, programın gerektirdiği ölçme ve değerlendirme etkinliklerini zamanında tamamlanabilme konusunda olumlu düşündüğü görülmektedir. Öğretmenlerin maddeye ilişkin görüşlerinin ortalaması $\bar{X} = 4,00$ olduğu için, bu konuda “yüksek” bir algıya sahip oldukları anlaşılmaktadır.

Sekizinci maddenin frekans dağılımına bakıldığında, öğretmenlerin çoğunluğunun programlara ilişkin olumsuz algıya sahip olduğu ve mevcut haliyle programların etkili ve yeterli olmadığına inandıkları söylenebilir. Öğretmenlerin bu maddeye ilişkin ortalama görüşü $\bar{X} = 1,76$ 'dır. Bu ortalama, öğretmenlerin Temel Dini Bilgiler dersinin genel etkililiği konusunda farkındalıklarının "düşük" olduğu göstermektedir.

6.4. Öğretmenlerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Temel Dini Bilgiler Dersi (İslam I Ve İslam II) Öğretim Programına Yönelik Görüşleri

6.4.1. Öğretmenlerin Eğitim Düzeylerine Göre Temel Dini Bilgiler Dersi (İslam I ve İslam II) Öğretim Programına Yönelik Görüşleri

	Lisans (n=191)		Yüksek Lisans (n=44)		t	p
	ORT	SS	ORT	SS		
Hedefler Boyutu	28.88	7.488	26.32	5.506	2.138	.034*
İçerik Boyutu	33.26	9.295	31.45	7.381	1.205	.230
Öğretme ve Öğrenme Boyutu	47.38	14.483	45.64	9.465	.762	.447
Ölçme ve Değerlendirme Boyutu	22.81	4.956	22.09	4.714	.877	.381

*p<.05

Tabloya göre öğretmenlerin eğitim düzeylerine göre TDB dersi (İslam I Ve İslam II) öğretim programının yalnızca hedeflerine ilişkin ortalamaları arasında

anamlı fark bulunmuştur ($t=2.138$; $p=.034$). Lisans düzeyinde eğitimi olanların TDB dersinin hedeflerini yeterli bulma ortalamaları ($ort=28.88$) yüksek lisans düzeyinde eğitimi olanların ortalamalarından ($ort=26.32$) anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Bu sonuca göre; “Öğretmenlerin "TDB dersi (İslam I ve İslam II) öğretim programlarının hedef boyutuna ilişkin görüşleri arasında eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı farklılıklar vardır.” şeklinde kurulan denence doğrulanmıştır.

6.4.2. Öğretmenlerin Öğretmen Olarak Çalışma Sürelerine Göre Temel Dini Bilgiler Dersi (İslam I ve İslam II) Öğretim Programına Yönelik Görüşleri

	0-10 yıl (n=77)		10-20 yıl (n=158)		T	P
	ORT	SS	ORT	SS		
Hedefler Boyutu	29.45	7.346	27.89	7.122	1.568	.118
İçerik Boyutu	34.64	10.308	32.09	8.163	2.055	.041*
Öğretme ve Öğrenme Boyutu	47.90	14.691	46.65	13.194	.657	.512
Ölçme ve Değerlendirme Boyutu	23.09	6.005	22.47	4.284	.903	.368

* $p<.05$

Tabloya göre öğretmenlerin öğretmenlik deneyimlerine göre, TDB dersi (İslam I ve İslam II) öğretim programının yalnızca içeriğine ilişkin görüşlerinde anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($t=2.055$; $p=.041$). 0-10 yıl arası öğretmenlik deneyimine sahip olanlar, dersin içeriğini daha yeterli bulmaktadır (ortalama=34.64). Bu değer 10-20 yıl arası deneyime sahip olanlarınkine (ortalama=32.09) göre anlamlı derecede yüksektir. Yani, 0-10 yıl arası öğretmenlik deneyimine sahip olanlar, 10-20 yıl arası deneyime sahip olanlara kıyasla dersin içeriğini daha yeterli bulmaktadır. Bu sonuca göre “Öğretmenlerin Temel Dini Bilgiler dersi (İslam I ve İslam II) öğretim programlarının içerik boyutuna ilişkin görüşleri arasında kıdemine göre anlamlı farklılıklar vardır.” şeklinde kurulan hipotez doğrulanmıştır. Öğretmenlerin kıdemine göre, ortalamalarına bakıldığında zaman, mesleki deneyimi düşük olan öğretmenlerin program içeriğine yönelik tutumları daha olumluyken, deneyimleri arttıkça öğretmenlerin program içeriğine yönelik olumlu tutum düzeylerinin azaldığı görülmektedir.

6.4.3. Öğretmenlerin Çalıştıkları Kuruma Göre Temel Dini Bilgiler Dersi (İslam I ve İslam II) Öğretim Programına Yönelik Görüşleri

	Ortaokul (n=45)		İmam Hatip Ortaokulu (n=190)		t	p
	ORT	SS	ORT	SS		
Hedefler Boyutu	27.82	7.349	28.54	7.200	-.596	.552
İçerik Boyutu	31.89	8.731	33.17	9.044	-.859	.391
Öğretme ve Öğrenme Boyutu	44.18	13.246	47.74	13.731	-1.574	.117
Ölçme ve Değerlendirme Boyutu	21.49	4.393	22.96	4.994	-1.813	.071

*p<.05

Tabloya göre öğretmenlerin çalıştıkları kuruma göre Temel Dini Bilgiler dersi (İslam I ve İslam II) öğretim programının hedef, içerik, öğrenme öğretme durumu ve ölçme ve değerlendirme alanlarına ilişkin görüşlerinde anlamlı bir farklılık belirlenmemiştir.

Sonuç ve Öneriler

Yapılan araştırmaya göre, öğretmenlerin Temel Dinî Bilgiler (İslam 1-2) dersi öğretim programıyla ilgili hedefler, içerik, öğrenme-öğretme süreci ve ölçme-değerlendirme gibi temel alanlarda farklı memnuniyet düzeyleri olduğu gözlemlenmiştir. Genel olarak anket cevaplarına bakıldığında, öğretmenlerin öğretim programına yönelik “orta” düzeyde bir kullanılabilirlik algısına sahip oldukları görülmektedir.

Araştırmanın sonuçlarına göre katılımcıların hedef ögesinin kriterlere uygunluğu konusunda orta düzeyde bir kullanılabilirlik algısına sahip oldukları görülmektedir. Bu durum, öğretmenlerin TDB (İslam 1-2) dersi öğretim programını, araştırma kapsamında birçok yönden çok başarılı bulmalar da maddelere verdiklerin cevapların aritmetik ortalamalarına göre kullanılabilir düzeyde gördüklerini göstermektedir ($\bar{X} = 2.88$). Katılımcı yanıtlarına göre, programın hedeflerinin birbirini desteklediği, konu ve ünitelerin genel amaçlarla uyumlu bir şekilde sunulduğu ifade edilebilir. Bununla birlikte, öğretim programının öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve davranışsal yönden bütüncül gelişimini sağlama konusunda eksiklikler taşıdığı, programın öğrencilerin gelişim seviyelerine uygun olmadığı ve bu nedenle öğrencilerin belirlenen hedeflere istenilen düzeyde ulaşamadığı belirlenmiştir.

Temel Dini Bilgiler dersi ile ilgili önceki çalışmaları incelediğimizde benzer sonuçları görmekteyiz. Çekin (2016), “İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programı İle Ortaokul Temel Dini Bilgiler Dersi (İslam; I-II) Öğretim Programı Kazanımlarındaki Duyuşsal Hedefler Üzerine Karşılaştırmalı Bir

Araştırma”²⁰ adlı çalışmasında TDB dersi öğretim programında belirtilen toplam 85 kazanımın % 72’sinin bilişsel alanla, % 28’sinin ise duyuşsal alanla ilgili olduğunu belirtmiştir. Programda Psikomotor alanla ilgili herhangi bir kazanım da yer almadığını vurgulamıştır. Bu bağlamda, Temel Dini Bilgiler (TDB) derslerinin, öğrencilere bilgi aktarmaya odaklanan bilişsel ağırlıklı bir yaklaşıma sahip oldukları söylenebilir.

Programın içerik boyutuyla ilgili elde edilen nicel bulgulara göre, öğretmenlerin program içeriği ile ilgili "düşük" düzeyde bir algıya sahip oldukları tespit edilmiştir. Anket formuna verilen cevaplara göre, programdaki içerikler istenilen düzeyde sade, anlaşılır ve öğrenme ilkelerine uygun bir şekilde hazırlanmamıştır. Ayrıca, öğretmenler programdaki ayetler ve hadislerin öğrenci seviyesine uygun olmadığını ifade etmişlerdir. Çalışmanın sonuçlarına göre, Temel Dinî Bilgiler (TDB) dersinin öğretimi için haftalık bir saatlik ders süresinin yeterli görülmediği belirlenmiştir. Özellikle dersin öğrenci merkezli etkinlikler ve aktif öğrenme teknikleriyle işlenmesi durumunda, bir saatlik ders süresinin yetersiz olduğu tespit edilmiştir.

TDB dersi ile ilgili öğretmenlerle yapılan bazı çalışmalarda benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Çiftçi (2017), “Ortaokul Din, Ahlak Ve Değerler Alanı Seçmeli Derslerinin Öğretmen, Öğrenci Ve Veli Görüşleri İle Değerlendirilmesi”²¹ adlı çalışmasında öğretmenlerle görüşme yapmıştır. Bazı öğretmenler TDB dersinin öğrenciler tarafından pek ilgi görmediğini ve ayrıca bu derste işlenmesi gereken konuların DKAB dersinde zaten ele alındığı vurgulamışlardır. Çiftçi (2017)²², çalışmasında öğretmenlerin içerik ile ilgili görüşlerine yer vermiştir. Öğretmenler Temel Dini Bilgiler dersinin içeriğinin aslında akademik bir düzeyde olduğu ve ideal olarak imam hatip liselerinin 10-11-12. sınıflarında öğretilmesi gerektiği ifade etmişlerdir. TDB dersinin içeriğinin öğrenci seviyesinin üzerinde olduğunu, bazı konuların üniversite düzeyinde tartışılan konular olduğunu belirtmişlerdir.

²⁰ Abdulkadir Çekin, “İlköğretim Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programı İle Ortaokul Temel Dini Bilgiler Dersi (İslam; I-II) Öğretim Programı Kazanımlarındaki Duyuşsal Hedefler Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma”, *Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* (6), (June 2016), 55-97.

²¹ Harun Çiftçi, *Ortaokul Din, Ahlak Ve Değerler Alanı Seçmeli Derslerinin Öğretmen, Öğrenci ve Veli Görüşleri İle Değerlendirilmesi* (Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017), 160.

²² Çiftçi, *Ortaokul Din, Ahlak Ve Değerler Alanı Seçmeli Derslerinin Öğretmen, Öğrenci ve Veli Görüşleri İle Değerlendirilmesi*, 175.

Turgut (2019),²³ yapmış olduğu çalışmasında içerik boyutu ile ilgili farklı sonuçlara ulaşmıştır. Öğretmenlerin görüşlerine başvuru yapılan çalışmada, öğretmenler Temel Dini Bilgiler dersinin öğrenci seviyesi ve içerik bakımından ideal olduğunu ifade etmişlerdir. Yazar bu duruma sebep olarak, Temel Dini Bilgiler ders programının iki kısımdan oluşmasını göstermektedir.

Elde edilen nicel bulgulara göre, öğretmenlerin programın öğrenme ve öğretme boyutuyla ilgili "orta" düzeyde bir algıya sahip oldukları görülmektedir ($\bar{X} = 2,61$). Günümüzde, eğitim anlayışında geleneksel yaklaşımın terkedildiği, öğrencinin merkeze alınarak, bütün eğitim öğretim faaliyetleri öğrenci merkezli kurgulanmaktadır. Bu durumda hazırlanan öğretim programlarının, öğrenci merkezli eğitim anlayışına uygun bir yapıya sahip olması gerekmektedir. TDB dersi öğretim programı bu açıdan ele alındığında, öğretmenlerin perspektifinden öğrenci merkezli eğitim anlayışına uygun olmadığı düşünülebilir. Günümüz eğitim yaklaşımında, öğrencinin merkezde olduğu ve öğretmenin rehberlik yaptığı, öğrencinin ise aktif olarak sürece katıldığı bir model benimsenmektedir. Ancak öğretmenlerin görüşlerine göre, öğretim programları öğrencilerin aktif katılımını sağlamada yeterince etkili değildir. Bu durum, öğretim programlarının öğrenci katılımını artırmak için yeniden gözden geçirilmesi ve daha etkileşimli hale getirilmesi gerektiğini göstermektedir.

Programın uygulanmasında ders kitapları gerek içerik gerekse görsel açısından oldukça önemlidir. Araştırmanın sonuçlarına göre, ders kitapları, öğretmenlerin bakış açısından değerlendirildiğinde, tasarım, görsellik ve içerik açısından ihtiyaçları karşılayacak seviyede olmadığı ifade edilebilir. Aynı zamanda Öğretim programı öğretmenlere ders kitabı dışında çeşitli kaynaklar kullanma ihtiyacı hissettirmektedir. Turgut (2019)²⁴, görüşme tekniğini kullanarak öğretmenlerle yapmış olduğu çalışmasında da benzer sonuçlara ulaşmıştır. Öğretmenler, ders programlarında "Öğrenciye Görelik" ve "Somuttan Soyuta" ilkelerine daha fazla dikkat edilmesi gerektiğini belirtmektedirler. Ayrıca, bu ilkelerin yanı sıra ders kitaplarının da yoğun ve ağır olduğunu ifade etmişlerdir. Bu durum, öğrencilerin ihtiyaçlarına ve gelişim seviyelerine daha uygun bir öğrenme ortamı oluşturulması gerektiğini vurgulamaktadır.

²³ Mustafa Turgut, *Ortaokullarda Din, Ahlak Ve Değerler Alanındaki Seçmeli Derslerin Yönetici, Öğretmen. Öğrenci Ve Veli Görüşleri Bağlamında İncelenmesi (Antalya İli Örneği)*, (Antalya: Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 75.

²⁴ Turgut, *Ortaokullarda Din, Ahlak Ve Değerler Alanındaki Seçmeli Derslerin Yönetici, Öğretmen. Öğrenci Ve Veli Görüşleri Bağlamında İncelenmesi (Antalya İli Örneği)*, 142.

Öğretmenlerin bu görüşleri, ders materyallerinin ve programların yeniden değerlendirilmesi ve öğrenci merkezli bir yaklaşımın benimsenmesi gerektiğini işaret etmektedir.

Ders kitapları konusunda farklı çalışmalar da mevcuttur. Çiftçi(2017)²⁵, yapmış olduğu çalışmada ders kitaplarında; 'Ders Çıkaralım, Bulalım, Paylaşalım, Yazalım, Konuşalım, Değerlendirelim, Tartışalım, Mesaj Çıkaralım, Listeleyelim, Beyin Fırtınası Yapalım, İlkeler Çıkaralım, Sonuç Çıkaralım, Proje Hazırlayalım, Slogan Bulalım, Tamamlayalım, Örnekler Bulalım, Empati Yapalım.' gibi çeşitli etkinliklerin bulunduğunu ifade etmiştir. Bu etkinlikler, ders kitabını etkinlik açısından zenginleştirmektedir. Ayrıca, önemli bilgiler 'Bilgi Kutusu ve Not Edelim' bölümlerinde yer almakta ve öğrencilerin konudan mesajı özetlemelerine yardımcı olmaktadır. Görseller, konularla ilişkilendirilmiş ve ünite sonlarında 'Ünitemizi Değerlendirelim' bölümü bulunmaktadır. Bu bölümde, çeşitli soru tipleriyle ünite değerlendirme çalışmaları yer almaktadır ve ders kitabı etkinlikler açısından yeterlidir.

Elde edilen bulguları değerlendirdiğimizde, katılımcıların genel olarak yenilenen öğretim programının ölçme değerlendirme bileşenine “orta” düzeyde bir görüş bildirdikleri fakat bazı alanlarda eksikliklerin gözlemlendiği ortaya çıkmıştır. Programda kullanılacak ölçme-değerlendirme kriterleri ile yöntem ve tekniklerin, açık, net ve anlaşılır bir şekilde ifade edildiği gözlemlenmiştir. Ölçme ve değerlendirme ölçütleri, programın hedefleriyle uyumlu olarak tasarlanmıştır. Bu yaklaşım, öğrencilerin gelişimini izlemeyi ve değerlendirmeyi kolaylaştırarak, öğrencilerin İslami değerleri ve erdemli davranışları kazanmasına en uygun desteği sağlamayı amaçlamaktadır.

Öğretmenlerin anket formuna verdikleri cevaplara göre öğretim programında yer alan ayetler ve hadislerin öğrenciler tarafından anlaşılmasının zor olduğu belirlenmiştir. Bu nedenle, programın etkili bir şekilde uygulanabilmesi için öğretmenlerin ve öğrencilerin ihtiyaçları doğrultusunda ölçme-değerlendirme süreçlerinin ve içeriklerin gözden geçirilmesi gerekmektedir. TDB dersi ile ilgili hazırlanan önceki çalışmaları incelediğimizde benzer sonuçlara ulaşıldığını görmekteyiz. Kesman'ın (2018)²⁶ yaptığı öğretim müfredatıyla ilgili ankete göre, çoğu öğretmen, konu ve etkinliklerde yer alan ayet ve hadislerin aktarmak

²⁵ Çiftçi, Ortaokul Din, Ahlak Ve Değerler Alanı Seçmeli Derslerinin Öğretmen, Öğrenci ve Veli Görüşleri İle Değerlendirilmesi, 85.

²⁶ Kesman, İmam Hatip Ortaokulu Meslek Dersleri Öğretim Programlarının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi, 94.

istediği mesajların öğrenciler tarafından kolayca anlaşamadığını düşünmektedir.

Araştırmaya katılan öğretmenler hali hazırda uygulanmakta olan TDB dersi öğretim müfredatının beklentileri karşılamadığı ve mevcut haliyle yetersiz olduğunu ifade etmişlerdir. Bu durum, eğitim-öğretim sürecinin niteliğini olumsuz yönde etkilediği ve programların uygulayıcıları olan öğretmenleri oldukça zorladığı yönünde bir değerlendirme yapılabilir. Öğretmenler, özellikle programın belirlenen hedeflere ulaşmada yaşanan zorluklar, ölçme-değerlendirme süreçlerinin yetersizliği ve öğrencilerin İslami kavramları anlamakta yaşadıkları güçlükler konusunda ciddi sıkıntılarla karşılaşmaktadır. Bu durum, verilen eğitimin verimliliğini ve öğrenci başarısını etkilemekte ve programların yeniden gözden geçirilmesini gerektirmektedir.

Öğrenme ve öğretme sürecinde materyal çeşitliliği kadar önemli olan bir unsur da ders kitaplarının gerekli ve yeterli niteliklere sahip olmasıdır. Ders kitapları, belirlenen hedeflere ulaşmada önemli bir araçtır. Dolayısıyla, doğru ve güncel bilgiler sunmalı, öğrencilere rehberlik etmeli, görsel materyallerle desteklenmeli ve etkinlik içi değerlendirme bölümleri içermelidir. Bu özellikler, ders kitaplarının öğrencilerin öğrenme sürecine katkı sağlaması ve içeriklerin etkili bir şekilde öğrenilmesini sağlaması açısından önemlidir.²⁷ Değerlendirme aşamasının etkin kullanımı, verilen eğitimin niteliği ve düzeyi ile öğrencinin öğrenmesinde gözlemlenen hata ve eksiklikler hakkında iyi bir fikir verdiği söylenebilir. Bu bakımdan gerek ünite içinde yapılan ara değerlendirmeler gerekse ünite sonunda yapılan değerlendirmeler, öğretimin ihtiyaçlarını karşılayacak yeterlilikte olması gerekmektedir. Ölçme ve değerlendirme faaliyetleri olarak değerlendirilen bu alanların bu amaca hizmet edecek şekilde gözden geçirilmesinin program etkinliğinin artırılmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu araştırmada elde edilen sonuçlar kapsamında aşağıdaki önerilerde bulunulabilir. Bu öneriler, Temel Dini Bilgiler (TDB) öğretim programının geliştirilmesi ve eğitim politikalarının yeniden şekillendirilmesi açısından önemli bir tartışma zemini sunmaktadır. Eğitim politikalarının bu öneriler doğrultusunda revize edilmesi, öğretim süreçlerinin kalitesini artırabileceği gibi, öğrenci başarısını ve memnuniyetini de olumlu yönde etkileyebilir.

²⁷ Ali Göçer, İlköğretim Türkçe Ders Kitaplarının Ölçme Ve Değerlendirme Açısından İncelenmesi, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(1), 2010, 197-210.

1. Veli ve Öğrenci Görüşlerinin Dâhil Edilmesi: Öğretmen görüşlerine ek olarak veli ve öğrenci görüşlerinin de alınması, TDB dersinin daha katılımcı ve kapsayıcı bir şekilde ele alınmasını sağlayacaktır. Bu yaklaşım, eğitim politikalarının sadece öğretmen ve müfredat odaklı değil, aynı zamanda öğrencilerin ihtiyaçlarını ve velilerin beklentilerini de dikkate alacak şekilde şekillendirilmesine zemin hazırlayabilir. Bu durum, eğitim politikalarının daha demokratik ve öğrenci merkezli bir yapıya bürünmesine yol açabilir.

2. Hedefler, İçerik ve Öğrenme Süreçlerinin Yeniden Düzenlenmesi: Öğretim programının hedef, içerik, öğrenme-öğretme süreçleri ve ölçme-değerlendirme yöntemlerinin bütünsel bir yaklaşımla yeniden düzenlenmesi, öğrencilerin daha geniş bir perspektiften eğitim almasını sağlayabilir. Bu durum, eğitim politikalarının daha esnek ve öğrenci ihtiyaçlarına duyarlı hale getirilmesini teşvik edebilir. Ayrıca, bu tür bir düzenleme, eğitimde kaliteyi artırma yönünde atılacak önemli bir adım olacaktır.

3. Öğrenci İhtiyaçlarına Uygun Program Düzenlemesi: Eğitim programının, öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarına göre şekillendirilmesi, öğrenme sürecini daha etkili ve katılımcı hale getirebilir. Eğitim politikalarının bu yönde revize edilmesi, bireysel farklılıkların göz önünde bulundurulmasını ve her öğrencinin potansiyelini en üst düzeyde kullanabilmesini sağlayabilir. Böylece, daha kapsayıcı bir eğitim sistemi oluşturulabilir.

4. Ders Saati ve İçerik Düzenlemesi: İmam hatip ortaokullarındaki ders saati yetersizliğinin giderilmesi, öğretim programının daha verimli bir şekilde uygulanmasını sağlayabilir. Eğitim politikalarında ders saatlerinin artırılması veya içerik yoğunluğunun yeniden düzenlenmesi, eğitimde derinlemesine öğrenmeyi teşvik edebilir. Bu tür bir düzenleme, öğretmenlerin ders içeriklerini daha etkili bir şekilde sunmalarına olanak tanırken, öğrencilerin de konuları daha iyi kavramalarına yardımcı olabilir.

5. Dijital İçeriklerin ve Öğretmen Eğitimlerinin Artırılması: EBA'da TDB dersi ile ilgili dijital içeriklerin artırılması ve öğretmenlere yönelik seminerlerin düzenlenmesi, eğitim teknolojilerinin daha etkin kullanımını sağlayabilir. Bu öneri, eğitim politikalarının dijital dönüşüme uyum sağlaması ve eğitimde teknolojik entegrasyonun artırılması açısından kritik öneme sahiptir. Böylece, öğrencilerin dijital dünyaya daha iyi entegre olmaları ve öğretmenlerin de bu sürece katkı sağlamaları mümkün olacaktır.

6. Ders Kitaplarının Gözden Geçirilmesi: TDB ders kitaplarının öğrenci merkezli etkinliklerle zenginleştirilmesi, öğrencilerin derse olan ilgisini artırabilir. Eğitim politikalarının, ders kitaplarının tasarımını ve içeriğini daha modern ve çekici hale getirecek şekilde güncellenmesi, öğrencilerin motivasyonunu ve katılımını artırabilir. Bu durum, daha interaktif ve öğrenci odaklı bir öğrenme ortamı yaratılmasına katkı sağlayabilir.

Sonuç olarak, bu öneriler doğrultusunda yapılacak düzenlemeler, eğitim politikalarının daha dinamik, öğrenci odaklı ve çağdaş bir yapıya kavuşmasına olanak tanıyacaktır. Eğitim sisteminde kaliteyi artırma ve öğrenci başarısını yükseltme hedeflerine ulaşmak için, bu tür önerilerin politika yapıcılar tarafından dikkate alınması ve uygulanması büyük önem taşımaktadır.

Kaynakça | References

- Aydın, Mehmet Zeki. Din Öğretimde Yöntemler. Ankara: Nobel akademik Yayıncılık, 2011.
- Bahçekapılı, Mehmet. Türkiye’de Din Eğitimi Dönüşümü (1997-2012). İstanbul: İlke Yayınları, 2012.
- Bahçekapılı, Mehmet. Yeni Eğitim Sisteminde Seçmeli Din Dersleri. İstanbul: İlke Yayınları, 2013.
- Bilgin, Beyza. Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi. Ankara: Gün Yayınları, 2007.
- Büyüköztürk, Şener. Deneysel desenler: Öntest-Sontest, Kontrol Grubu, Desen Ve Veri Analizi. Ankara: Pegem A Yayıncılık, 2014.
- Çekin, Abdulkadir. “İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programı ile Ortaokul Temel Dini Bilgiler Dersi (İslam; I-II) Öğretim Programı Kazanımlarındaki Duyuşsal Hedefler Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma”, Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi(6), (2016), 55-97. <https://doi.org/10.18498/amauidf.251529>
- Çekin, Abdullah. “Din Ve Eğitiminin Toplumsal Yönü Üzerine Değerlendirmeler”, İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi 2(2), (2013), 36-48. dergipark.org.tr/tr/download/article-file/92679
- Çiftçi, Harun. Ortaokul Din, Ahlak Ve Değerler Alanı Seçmeli Derslerinin Öğretmen, Öğrenci ve Veli Görüşleri İle Değerlendirilmesi. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017.
- Demirel, Özcan. Eğitimde Program Geliştirme Kuramdan Uygulamaya. Ankara: Pegem Akademi, 2012.
- Göçer, Ali. İlköğretim Türkçe Ders Kitaplarının Ölçme Ve Değerlendirme Açısından İncelenmesi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 11(1), (2010), 197-210. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ataunisobil/issue/2821/38047>
- Karasar, Niyazi. Bilimsel araştırma yöntemi. Ankara: Nobel Yayıncılık, 2012.
- Kesman, Mevlüt. İmam Hatip Ortaokulu Meslek Dersleri Öğretim Programlarının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018.
- Köse, Ümit. Ortaokullarda Seçmeli Din Derslerinin Öğrenci Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi, Gaziantep İli Örneği. Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018.
- Metin, Özge. Öğrenme ve Öğretim İlkeleri, Mustafa Şanal ve Bünyamin Çetinkaya (Ed.), Öğretim ilke ve yöntemleri (1. Baskı) içinde. Ankara: Pegem Akademi, 2023.
- Millî Eğitim Bakanlığı Din Öğretimi Genel Müdürlüğü [MEB-DÖGM], 2012, internet ortamı: www.dogm.gov.tr
- Millî Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2012), Ortaokul Temel Dinî Bilgiler Dersi (5-8. Sınıflar) Öğretim Programı [OOTDBÖP], Ankara.
- Millî Eğitim Bakanlığı [MEB]. 2023 Eğitim Vizyonu, Ankara: MEB Yayınları, 2018.
- Millî Eğitim Bakanlığı [MEB]. Ortaokul Ve İmam Hatip Ortaokulu Temel Dinî Bilgiler (İslam 1-2)Dersi Öğretim Programı, 2018.

- Öcal, Mustafa. "Cumhuriyet Döneminde Türkiye'de Din Eğitimi ve Öğretimi", Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 7(1) (1998), 241-268. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/uluifd/issue/13501/163212>
- Tabachnick, B. G., ve Fidell, L. S. (2013), Using Multivariate Statistics (6th ed.), Boston, MA: Pearson.
- Turgut, Mustafa. Ortaokullarda Din, Ahlak Ve Değerler Alanındaki Seçmeli Derslerin Yönetici, Öğretmen. Öğrenci Ve Veli Görüşleri Bağlamında İncelenmesi (Antalya İli Örneği). Antalya: Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017.
- Tutkun, Ömer., ve Aksoyalp, Yasemin. "21. Yüzyılda Eğitimde Program Geliştirmede Yönelim, Kavram Ve Anlayışlar", Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, (19) (2013), 156-169. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sakaefd/issue/11215/133943>
- Sünter, Emel. "Ortaöğretimde Okutulan Seçmeli Din Eğitimi Dersleri Öğretim Programına İlişkin Öğretmen Görüşleri: Bir Durum Çalışması", Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 17 (2), 2017, 902-913.
- Yorulmaz, Bilal. "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Seçmeli Kuranı Kerim, Hz. Muhammed'in Hayatı Ve Temel Dini Bilgiler Derslerine İlişkin Öz Algıları", Öneri Dergisi, 11(41), 2014. 301-324.